БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 31 июль Сешанба № 148 (13.578) Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКЁИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИНИНГ БОШ НАШРИ •

Муштарийлар бизни маъзур тутишсин...

Шундай қилиб, бизнинг жамики таҳликамиз ўринли бўлиб чиқди. Биз — эркинмиз.

Ниҳоят, редакциянинг ўзи «Комсомольская правда» қанча туришини белгилаш ҳуқуқига эга бўлди. Шуниси қизиқки, биз узоқ кутган бу эркинлик — юқоридан туриб кўрсатма бериш шароитида қоғоз баҳоси, босмахона харажатлари ва обуна нашрларини тарқатиш учун тўланадиган ҳақнинг ошишига лом-лим демай ҳукумат розилик берган вақтда бизга насиб этди. Бундан ташқари айни кундаги рўзноманинг бир сони 3 тийин турган тақдирда, 74 миллион фойда ўрнига 64 миллион сўм зарар келтиришини аниқлашгач, буларнинг ҳаммаси маълум бўлиб қолди.

Биз энди истаганча муштарийларни ўмаришимиз, ёки инқирозга учраб, рўзномани ёпиб қўйишимиз мумкин.

Икки ой мобайнида ҳар куни ҳукуматнинг бозор иқтисодига ўтишга ҳозирлик кўриб, бизга совға ҳозирлаётгани хусусида муштарийларни хабардор қилиб турдик. Бу борада барча ҳамкасбларимизнинг фикри бир ердан чиқди. Кўпчилик бу ҳолни ошкоравийликка зимдан зарба бериш, деб ҳисобламоқда. Ёки бошқача қилиб айтганда, «рўзнома билан халқ ўртасига пона қўйиш».

Бизга уни муҳокама этишга на имкон, на баҳс юритиш учун вақт беришди. Агарда янги йил учун обуна ҳужжатлари 1 сентябргача босмадан чиқарилмас экан, сўнг уларни умуман чоп этишнинг кераги йўқ.

Ҳозирча кўпчилик ҳамкасбларимиз ўз нашрларининг йиллик обуна баҳосини чамалаб кўришмоқда. Янги йилдан бошлаб, айрим имтиёзлар берилган ҳолда:

— **«Правда» ва «Известия» — 22 сўм 56 тийиндан;**

«Советская Россия» — 21 сўм 12 тийин;

«Рабочая трибуна» ва «Сельская жизнь» — 19 сўм 08 тийин бўлади.

Куни кеча «Комсомольская правда» таҳрир ҳайъати айни дамдаги мушкул аҳволда муштарийларнинг имкониятларини ҳисобга олиб, уни таъсис этувчи — ВЛКСМ Марказий Қўмитасига қуйидаги таклиф билан чиқишди.

Келгусида олинадиган фойдаларни ҳисобга олиб, «Комсомольская правда» муштарийлари учун камида 50 фоиз имтиёз бериш ҳисобига унинг йиллик обуна баҳосини 13 сўм 80 тийин қилиб белгилаш маъқулдир.

Шу дамгача номаълум сабаблар билан чакана савдога кам нусха чиқарилаётган «Комсомольская правда»нинг ҳар бир сони бошқа рўзномалар сингари 10 тийин туради.

Рўзноманинг баҳоси ошишидан ким манфаатдорлигини аниқ билиш учун биз «Правда» нашриётининг айрим ҳисоб-китобларини эътиборингизга ҳавола этамиз. Хўш шундай қилиб, бугунги кунда «КП»ни сотиш эвазига олинадиган маблағни янги йилдан бошлаб ким ва қандай тақсимлайди.

«КП»НИ ТАРҚАТИШДАН ТУШАДИГАН МАБЛАҒ БУГУН ҚАНДАЙ ТАҚСИМЛАНАДИ ВА УНИНГ КЕЛГУСИ ЙИЛДАГИ ХАРАЖАТЛАРИ НИМАЛАРДАН ИБОРАТ БЎЛАДИ.

1. Қоғозга кетадиган харажатлар.

2. Босмахона харажатлари.

3. Жами редакцион харажатлар (бунга ходимларнинг ойлик маоши, мухбирлар тармоғини сақлаш ва бошқа харажатлар киради). 1991 йилда бу мутлақо ўзгармайди.

4. Уни тарқатиш, обуначиларга етказиб бериш, алоқа хизматлари.

5. Рўзномани таҳлаш.

6. Фойда. Шу нарса маълумки, ҳозиргача редакция фойдадан бир чақа ҳам наф кўрмайди. Янги йилдан бу борада нима гап бўлади, ҳозирча номаълум. Фойданинг 45 фоизи давлат ҳисобига солиқ сифатида кетса, қолгани уни таъсис этувчи ва редакция ўртасида бўлинар. Аммо энг муҳими эса аниқ эмас: фойда қоладими ё йўқми! Зеро, бугунги кунда рўзнома чоп этилаётган нусхани сақлаб қолинсагина, ушбу ҳисоб-китоблар тўғри бўлиб чиқади...

Махсус сон № 7 (18)

ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА

ОСНОВАНА В МАЕ 1925 г. ■ ОРГАН ЦК ВЛКСМ ■ ЦЕНА 3 КОП.

№ 7 (18) спец • выпуск

Евгений ЧАЗОВ:

НИМАГА ВАЗИРЛИКДАН ВОЗ КЕЧДИМ

— Евгений Иванович, одамлар ҳали кўп вақт Сизнинг истеъфо беришингиз сабабларини излашади, фол очишади, урилиб кетдингизми ёки аксинча, сўнгги пайтда шаънингизга билдирилган танқидлардан қутилишнинг йўлими бу?..

— Мен кетдим, сабаби аввал бошдан бу ишга уч йил умримни бахшида этаман деганман. Уч йил ўтди — ва мен кетдим.

— Ўзингизни қайси «команда»га мансуб санардингиз: радикалларга, консерваторларга, «сўллар» ёки «ўнглар»га?

— Мен ўзимни аниқроғи, ўз касб устасига менгзардим.

— Вазирлик мансабида ишлаётганингиздаги қайси ишингизни Сиз энг дадил ҳаракат атардингиз?

— Ватанимизда соғлиқни сақлаш соҳаси тараққий этиб бораётган оғир касалликка мубтало бўлганлиги ҳақдаги ҳақиқатни одамларга етказдим. Тушундимки, вазир бўлиб ишлайдиган уч йил давомида табобат тармоғини етмиш йилки тозаланмаган отхона балчиғидан фориғ этолмас эдим. Демак, истайманми-йўқми, бир кун албатта аёвсиз танқид ўти остида қоламан.

Вазифага тайинланганимдан олти ой ўтгач, мамлакатимизнинг озодалик-тозалик ҳолати ҳақида Сиёсий Бюро номига каттагина хат ёздим. Худди шу хатдан кейин Сиёсий Бюро аъзоларининг кўпчилиги тармоқда юзага келган оғир аҳволдан хабар топишди... Ҳамма бундай ошкораликни қўллаб-қувватлади десак — ҳақиқатга доғ туширган бўламиз.

— Сиз журъат қилолмаган қадам бўлганми?

— Афсуски, битта эмас. Боз устига, мен кўпгина ишларга киришишга ҳали вақт келмаган, деб ўйлаганман ва бунга астойдил ишонганман. Мен қилолмаган, шунга журъат этмаган асосий вазифа — табобат ходимлари маошларини ошириш масаласини қатъий қўя олмаганим.

— Дадил айтишим мумкинки, табобат ходимлари иш ҳақларининг пастлиги — Сизнинг таъбирингизча, мамлакатимиз соғлиқни сақлаш силсиласи мубтало бўлган дарднинг ягона белгилари эмас..

— Бизда соғлиқни сақлашга ажратилаётган маблағ умумий миллий даромаднинг атиги икки ярим фоизини ташкил этади. Ривожланган мамлакатларда бу рақам етти фоизга тенг. Маблағ етишмаслиги— кулфатнинг ярми холос. Аслида ҳамма иллат бу маблағни ишлата билмасликда. Маблағни поликлиникаларга тақсимлашда уларга беморларнинг мурожаат қилиш сони инобатга олинди. Касалхоналарни эса мавжуд «ўрин»лар сонига қараб.

— Тушунмадим, шуларни била туриб, Сиз вазирликни бошқаришга рози бўлдингиз...

— Мен рад қилганман. Қатъий рад қилганман. Тушунинг, мен олимман, менинг ўз табобат мактабим бор, кардиологик марказ, бирданига эса... Уч ойча қаршилик қилиб юрдим, лекин Горбачев охир-оқибатда кўндирди. Умуман, фирқа топшириғи сифатида беришди (беҳуда кулаяпсиз — бу ҳозир унчалик жарангламайди, у пайтларда жудаям жарангларди).

Биз ҳар бир ўринни эмас, ҳакимга ташрифни эмас, ҳар бир инсоннинг соғлиғини маблағ билан таъминлай бошладик.

Мен ишга келишим арафасида Соғлиқни сақлаш вазирлигининг йиллик ғазнаси 17 миллиард сўм эди, ҳозир — 28 миллиард атрофида.

— Сизнингча, соғлиқни сақлаш тармоғини муносиб даражага чиқариш учун қанча маблағ зарур?

— Тахминан 80 миллиард атрофида бўлиши керак. Сиз албатта, тушунасиз, ҳукумат бу яқин орада шу миқдор маблағни топиб беради, дейиш хомхаёл. Нажот қаерда?

Биз турли йўлларини ахтариб кўрганмиз. Бир йўли мақбул: соғлиқни сақлашни давлат суғирта йўлига ўтказиш керак. Худди шундай усул, масалан, Швеция ва Олмонияда қўлланилмоқда...

— Евгений Иванович, Сиз яқиндагина тан олдингиз: «Афсус, минг марта, дастлабки натижалар юз кўрсатаётган пайтда вазирлик курсини тарк этиш ачинарли. Икки-уч йиллардан сўнг кимдир сўнгги йилларда минг машаққат, азоб билан бошланган ишнинг муваффақиятли меваларини кўради, унинг шуҳратига бурканади». Ҳақиқатан ҳам гап икки-уч йил ҳақида кетаяптими?

— Ўйлайманки, шундай.

Биринчидан, дастлабки натижалар кўрина бошлади. Ҳар бир одам буни ўзида синаб кўради, деб хаёл қила олмайман. Аксинча, ҳамон пасаймаётган танқид соҳада аҳвол ёмонлашиб бораяпти, деб тасаввур туғдириши мумкин. Лекин, ўтган йилда — тармоқда амалга оширилган қайта қуриш натижасида — болалар ўлими борасида энг паст даражага — Совет Иттифоқи бунёд бўлганидан бери — ҳар минг туғилган чақалоққа 22,6 ўлим тўғри келишига эришдик.

Агарда ушбу беш йилликда табобат муассасалари қурилишига 9 миллиард сўм ажратилган бўлса, кейинги беш йилликда 25 миллиард сўм ажратилади. Бир қанча янги клиникалар қурилишига киришилган... Демак, кўриниб турибдики, мен ўз хомчўтларимда ҳақиқий мавжуд асосларга суянганман. Ўзим учун энг юқори вазифа қилиб: 1995 йилда биз яхшигина соғлиқни сақлаш соҳасига эга бўлишни белгилагандим. Мамлакатимиз учун муносиб бўлган.

— Сизнинг режангиз бўйича Иттифоқ Соғлиқни сақлаш вазирлиги қошидаги Тўртинчи Бош бошқармадаги даволаш даражаси умумхалқ соғлиқни сақлаш даражаси билан қай йўсинда бақамти келиши керак эди?

— Мен албатта шундай даража бўлади, деб ўйлаганман. Йилига 80—90 миллиард сўм маблағ бўлса — халқ табобати ҳам собиқ Тўртинчидагидек даражага чиқарди.

— Агар сир бўлмаса, Сиз Тўртинчи Бош бошқармани тугатишни қандай баҳолар эдингиз?

— Уни ривожлантиришга кўп куч сарфлаганман. Бу ҳақда гапира туриб, мен ҳеч қандай виждон азобини ҳис қилмайман. Лекин, шуни кескин фарқлай олиш керак: Тўртинчи Бош бошқарма ва Тўртинчи Бош бошқарма табақасини. Унда даволанадиган табақани мен белгилаганим йўқ. Агар «тўртинчи»нинг маблағий асосини оладиган бўлсак, шуни яширмайман: бахтлиманки, соғлиқни сақлаш соҳасида ўрнак, намуна бўладиган маскан ташкил этдик.

— Ҳозирда кўпчилик вазирлик силсиласи турган-битгани зарар дейишмоқда. Сизнингча, Соғлиқни сақлаш вазирлигини тугатиб юборишмайдими?

— «Менинг» сўнгги ҳайъат йиғилишимда, январь охирларида шу масала кўтарилганди. Айтдимки, айнан бугунги, шу дамдаги ҳолида Вазирлик бизга икки-уч йиллардан сўнг керак бўлмай қолади. Назаримда, унинг ўрнига масалаларни кенг қамраб олган соғлиқни сақлаш қўмитаси келиши керак. Янги қўмита хизмат вазифасига: аёллар меҳнати озодалиги, жисмоний тарбияни ривожлантириш, овқатланиш ва парҳезли овқатланиш, курорт-санатория даволашларга кириши лозим. Соғлиқни сақлашни фақат табобат деб тушунмаслик вақти етди.

Биз чекишга қарши курашни тамаки қутиларидаги риёкорона ёзувлар орқали олиб бордик, Амриқода эса сўнгги йилларда ўттиз миллион нафардан ортиқ одам чекишни ташлади. Нафсиламбирни айтганда, худди мана шу иш амриқоликлар орасида юрак-қон томир касалликларидан ўлиш даражасининг пасайишида жуда муҳим роль ўйнади. Бу борада бизларнинг мақтанадиган ўрнимиз йўқ...

Д. КУКУНОВ суҳбатлашди.

Бир ёқадан бош чиқариш зарур

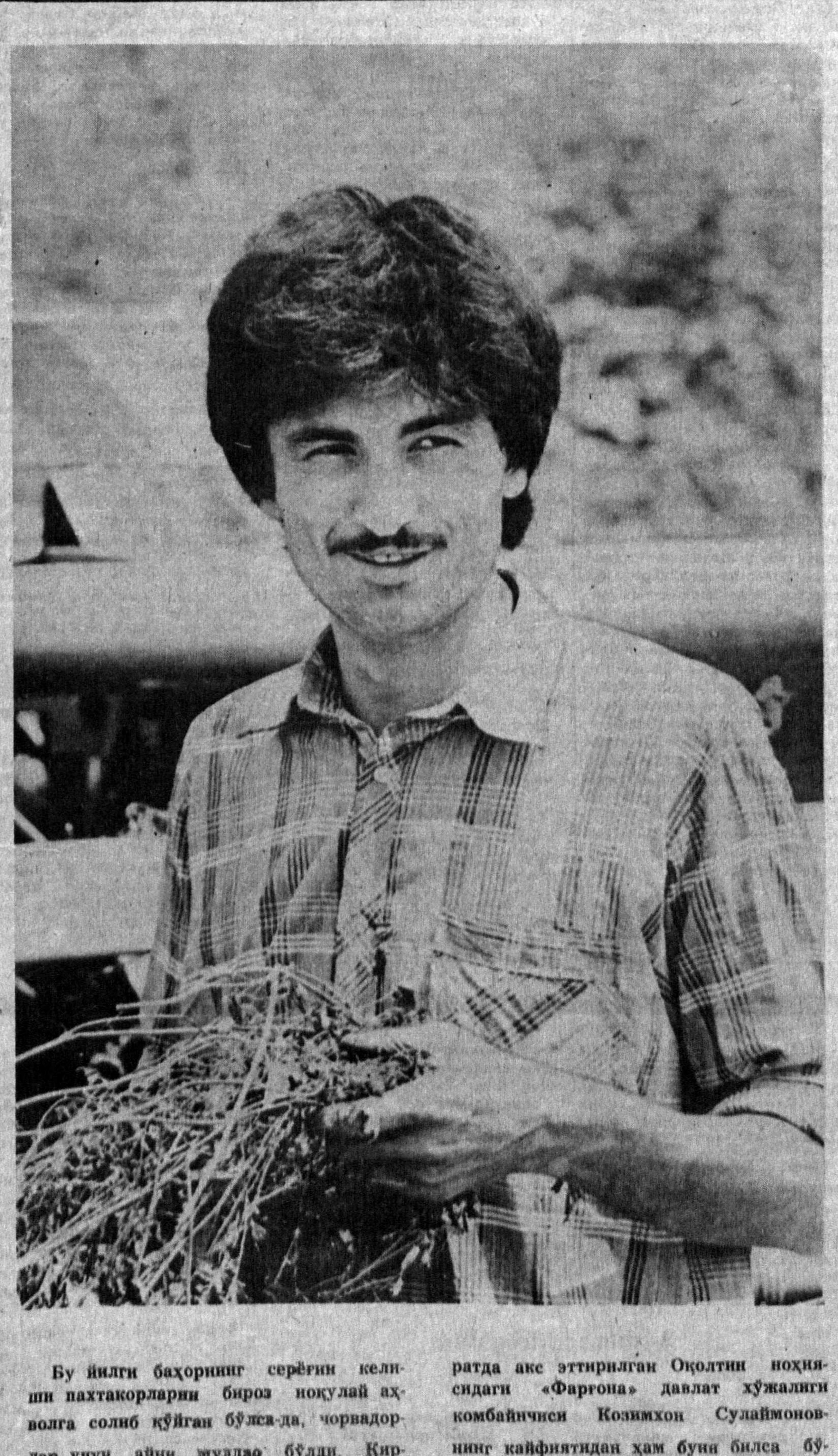
Орол ва минтақа экологияси муаммоларини янада самарали ҳал этиш мақсадида Нукус шаҳрида Қорақалпоғистон жумҳурият сув хўжалик кенгаши таъсис этилди. Унга «Каракалпакремвод», «Аралводстрой», «Амударё» бирлашмаларининг табиат муҳофазаси ҳамда деҳқончилик-саноат қўмиталарининг, об-ҳаво обсерваторияси, Ўрта Осиё ирригация илмий-тадқиқот институти ишлаб чиқариш бўлимининг, сув ресурсларидан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш, ерларни мелиорациялаш, сув хўжалиги қурилиши, фаолиятнинг турдош жиҳатлари билан шуғулланаётган бошқа муассасаларнинг раҳбарлари ва мутахассислари кирдилар.

Қорақалпоғистон ҳукуматининг бошлиғи А. Х. Тожиев кенгашга раис бўлди. У биз билан суҳбатда қуйидагиларни айтди:

— Кенгаш Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгашининг қарорига биноан тузилди. Низомга кўра у халқ хўжалигининг сув ресурсларидан фойдаланиш юзасидан турдош тармоқлари фаолиятини мувофиқлаштириб турувчи жамоа идораси ҳисобланади. Мухтор жумҳуриятнинг барча шаҳар ва ноҳия ижроия қўмиталарида кенгаш бўлинмаларини тузиш режалаштирилган.

Ягона иқтисодий ва илмий-техникавий сув хўжалиги сиёсатини рўёбга чиқариш учун ўттиз нафар мутахассис кенгашда ишлашга жалб этилган. Сув ресурсларидан самарали, тежаб-тергаб фойдаланиш, суғориладиган ерлар маҳсулдорлигини ошириш, суғоришнинг илғор технологияларини жорий этишга доир тадбирларни ишлаб чиқиш биринчи галдаги вазифалар қаторига киради. Саноат корхоналари айланма сув таъминотидан ёмон фойдаланилмоқда. Сувни қатъий ҳисобга олиш йўлга қўйилмаган. Натижада эса сув бекордан бекорга исроф бўлмоқда. Шу боисдан сув тақсимотида автоматлаштириш ва телемеханика воситаларидан ҳамма ерда фойдаланиш керак.

Қорақалпоғистон АССР. (ЎзТАГ).

Бу йилги баҳорнинг серёғин келиши пахтакорларни бироз ноқулай аҳволга солиб қўйган бўлса-да, чорвадорлар учун айни муддао бўлди. Қирадирларда майсалар хўб яйради. Бедазорларда ҳам аҳвол бошқача. Ушбу суратда акс эттирилган Оқолтин ноҳиясидаги «Фарғона» давлат хўжалиги комбайнчиси Козимхон Сулаймоновнинг кайфиятидан ҳам буни билса бўлади.

Е. БОТИРОВ олган сурат.

ДИАЛОГ

Саволлар беринг!

Американиклар инглизчани билишадими?

Американикларнинг ҳаммаси художўйлиги ростми! Агар рост бўлса, уларнинг мамлакатидаги порнографиянинг кенг авж олганлик факти билан қандай келишиш мумкин!

Б. ҚОЗЛОВ.
Самарқанд.

Биринчидан, АҚШда қачонлардан бери порнография ҳеч қандай авж олмаган. Иккинчидан, американиклар орасида ҳам ҳар қандай бошқа миллатда бўлгани каби турли хил одамлар бор.

Американиклар ҳақида, уларнинг турмуш тарзи ҳақида тўқилган ҳар хил уйдирма-ю, ёлғон-яшиқларни рост ёки ёлғонлигини аниқлаш мақсадида биз яқинда «Филипп Моррис мэгэзин»да эълон қилинган тадқиқот натижаларидан айрим рақамларни келтириб ўтмоқчимиз.

Жарида маълумотига кўра, 3 фоиз американик кунига ҳеч бўлмаганда бир марта Библияни ўқийди.

3 фоизи Элвис Преслини ўз тарихидаги энг ёрқин сиймо деб билади.

11 фоизи — инглизчани яхши гапира олмайди.

20 фоизи — ўз машинасини автомобиль ремонти устахонасига бергандан кўра тишини олдиришни афзал деб билади.

33 фоизи — ҳаётини юз йил илгарига суриб яшашга қалайсиз, деган таклифга ҳеч қандай қизиқиш билдирмаган.

38 фоизини — рок-мусиқага ҳеч қандай тоқати йўқ.

70 фоизи — югуриш учун махсус кроссовка сотиб олгану, лекин югурмайди.

90 фоизи — автомобилда юришни хавфли деб билади.

92 фоизи — телефонга эга.

97 фоизи — хотинини (ёки эрини) барча оилавий масалаларда бенуқсон деб билади.

99 фоизи — имконият бўлса ўз ташқи кўринишларини ўзгартирар эдилар.

Тештирмасдан бўларканми?

Мен қулоғимни тештирмоқчи эдим. Лекин айтишларича, бу кўришга ёмон таъсир қилар эмиш. Шу ростми!

Н. ЛОГИНОВА.
Курск.

Бу савол билан биз косметология илмий-тадқиқот институтига мурожаат қилдик.

— Қулоқ супраси ва, айниқса, унинг солинчаги нерв тўқималарининг охирига ёки бошқача айтганда рефлоксоген зонасига жуда бой,— деб жавоб берди бизга тиббиёт фанлари номзоди М. Васильева. — Ҳар бир бундай зона бошнинг, юзнинг, миянинг турли қисмлари билан боғлиқ. Шунинг учун ҳам айрим касалликлар қулоққа игна санчиб даволанади.

Солинчакнинг энг маркази айнан кўришга «жавоб» беради. Лекин қулоқни тешганда ёмон оқибатга олиб келади, деган миш-миш нотўғри. Кўриш қобилияти бунда ёки яхшиланиши ёки ўзгармаслиги мумкин.

Дарвоқе: яқинда қизиқ бир тадқиқот ўтказилди. Юз кишининг қулоғи тешилганда улардан 49 кишининг бош оғриғи камайган, 24 киши эса батамом бод оғриғидан тузалган, 27 кишида сезиларли ўзгариш бўлмаган. Бирорта ҳам кўнгилсиз воқеа кузатилмаган.

Қон учун валютами?

СССР ва бошқа мамлакатларда донор қони қанча туради! Мен ўз қонимни 1 сўм 30 тийин, тушлик ва икки кунлик дам олиш ўрнига валютага сотсам бўладими!

П. РИЖКОВ.
Воронеж.

СССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги тиббий ёрдам кўрсатишни ташкил қилиш бош бошқармасининг бош мутахассиси Ирина Георгиевна Зелинская жавоб беради:

— Биринчидан, савол нотўғри берилган. Қон ҳеч қачон мол бўла олмайди ва у сотилмайди. Давлат уни сотиб олмайди, балки донорларнинг кучли овқатланишлари учун пул компенсацияси тўлайди, шунингдек, қон топширишдан олдин нонушта ва топширгандан кейин тушлик ташкил қилади. Компенсациянинг миқдори турли ҳудудларда турлича бўлади.

СССРда ва чет элларда қоннинг таннархи ҳақидаги фарқни айтиш мумкин. Чет элларда одамларнинг техник даражалари, меҳнат сарфлари, турмуш даражалари бошқача, Ғарбда ҳам донорлик бепул, бу раҳм-шафқат юзасидан амалга оширилади.

Ўз мухбиримиз устуни

АРҚОННИНГ УЧИ УЗУН...

Мирзаахмад АЛИМОВ,
«Комсомольская правда»нинг Ўзбекистон бўйича ўз мухбири.

Ҳақиқатан ҳам, қайси бир халқ мақоли ёки маталини олманг, унда бир олам ҳаёт тажрибаси ва донолик мужассам. Бизнинг юртимизда бирорта одам йўқки, ота-онаси уқтирмаган бўлсин: қўлингда ушлаб турган арқоннинг фақат кафтингдаги учинигина эмас, узоқ-узоқдаги учини ҳам кўра бил...

Ҳар доим шунга амал қиламизми? Қайда...

Биз бугунги қарама-қаршиликларга бой, суронли даврда нимадир қилиш ва айтишга шошиламиз, сўнгра ўйлашга тушамиз. Ҳеч бўлмаганда алкоголизмга қарши кураш мавсуми ёки барча жумҳуриятлар ва вилоятларнинг ҳудудий тарзда хўжалик ҳисобига ҳамда ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтишини олиб кўрайлик. Билмасмидик, натижа нима билан тугашини? Билардик, аммо арқоннинг ўша учи — қанчалик узун бўлмасин албатта тугашини, адоғи борлигини...

Шу сабабли қимматли вақтларни бой бердик, шундоқ ҳам сурункали касалликка чалинган иқтисодиётимиз аниқ йўлдан чалкашди, боши берк кўчага кириб қолди. Мана энди барча фирқа йиғилишлари, халқ депутатлари сессиялари минбарларидан туриб хатолар ва камчиликларни санаб, танқид қиляпмиз. Эскиликни маҳкум қилатуриб, янги-янги хатоларни келтириб чиқараяпмиз, энг асосийси, вақтни эмас халқ ишончини ҳам йўқотаяпмиз.

Бизда — Ўзбекистонда кўпгина қишлоқ хонадонлари етарли томорқа ерига эга. Ҳа, бизда учинчи даражали бўлган биринчи хусусий корхоналар пайдо бўлди. Тошкентда илк бора хусусий дўконлар очилмоқда.

Булар ҳаммаси ҳал бўлмаган муаммолар денгизида бир томчи деган гап. Жумҳурият ҳукумати бозор иқтисодиётига ўтиш билан ҳал қилиши зарур ва мажбур бўлган муаммоларнинг. Худди шу ўринда Молдова ССР Олий Шўросининг бутун жумҳуриятда мустақил иқтисодий зоналар ташкил этиш борасидаги қарорини чуқур ўрганиш, тажрибасини қўллаш зарур қилмасди.

Энг асосийси нима? Ҳаммани бир хилдаги қолипга солиш, бир тарозида тортиш керакмас. Молдованинг шароитлари Ўзбекистон ёки Ғуржистон шароитлари дегани эмас. Бизнинг жумҳуриятимизда яна вилоятлар ва ноҳияларнинг ҳаммаси бир хил иқтисодий ва ижтимоий шароитларда яшашаётгани йўқ. Қисқача айтсак, Иттифоқнинг бошқа барча мустақил жумҳуриятлари каби Ўзбекистоннинг ҳам юзага келган иқтисодий, ижтимоий инқироздан олиб чиқадиган ўзига хос йўли бўлиши керак.

Худди шу маънода КПСС Марказий Қўмитаси Сиёсий бюроси аъзоси, Ўзбекистон ССР Президенти, жумҳурият коммунистлари етакчиси Ислом Абдуғаниевич Каримов барча СССР таркибига кирувчи, мустақил давлатлар ўртасида иттифоқ шартномасини қанчалик тез тузиш ҳақида гапирганда минг карра ҳақ эди. Ушбу куннинг энг долзарб масаласини ҳал этиш йўлларини излашни пайсалга солиш айтиб бўлмайдиган оқибатларга олиб келиши мумкинлигини фақат калтафаҳм кишиларгина пайқамасликлари мумкин.

Ва яна: бизнинг жумҳуриятимиздаги айрим вилоятларда меҳнаткашни эсдан чиқариш одати йўқолмаган. Қайта қуриш ғояси, сиёсатини маъқулламаган бюрократлар, карчалонлар ҳамон мансабдан тушишмаган. Жиззах вилояти, Ғаллаорол ноҳиясидаги Ғ. Ғулом номли давлат хўжалигида яшовчи собиқ «афғон»-жангчи, ёш коммунист Толиб Куйчиевнинг хатига қаранг. У чўпон бўлиб ишларди, соғлиги тўғри келмаганлиги сабабли отарни ташлаб, пахтачилик бригадасига ишчи бўлди. Унинг ойлиги 60—70 сўмча, соғлигини адолатсиз урушда йўқотган, қарамоғида кекса онаси. Бир йилдан бери собиқ жангчига уй ваъда қилишади, ҳатто ордерни беришган, аммо негадир унга аталган уйда хўжалик катталари пивохона очишни маъқул кўришган...

Биз, албатта, бу йигитга ёрдам беришга ҳаракат қиламиз, аммо таассуфли томони тошбағир, бадфеъл бошлиқларнинг бу хатти-ҳаракати туфайли қанчалаб виждонли, интизомли инсонларни йўқотмаяпмизми? Эртага худди шу Куйчиев Коммунистик фирқанинг янгиланган йўлини маъқуллайдими, ёки...

Узоқ йиллар биз баланд биноларнинг пештоқларига йирик-йирик ҳарфлар билан «Ҳамма нарса инсон фаровонлиги учун» деган шиорларни илиб ташладик. Булар шунчаки чиройли сўзлар эди. Ишга ўтадиган вақт етди. Одамларга йўқотилган ишончни қайтарсаккина, эришиладиган натижалар ҳақда гапириш мумкин.

Бизга ёзинг: Бизни Ўзбекистоннинг келажаги ҳақидаги фикрингиз жуда қизиқтиради. Манзилгоҳимиз: Тошкент, ГСП, «Правда» рўзномаси кўчаси, 41-уй, «Комсомольская правда» рўзномаси мухбирлик пункти.

БИЗ ХУДДИ ЖОСУСЛАРДЕК УЧРАШДИК

Биз худди жосуслардек учрашдик.

— Соат 10 да, кутубхона олдида. У ерда фалон сонли машинани кўрасиз, — деди у менга телефон орқали.

Учрашувга боряпман-у, миямни «Бизни кузатишяпти, юришни ўзгартириш керак» деган беъмани хаёл кемиради.

...Машинада эркак киши ўтирарди. Келишилган шартли гапни айтиш ўрнига мен унга қоғозларимни узатдим.

— Шаҳардан ташқарига чиқамиз. Ўша ерда гаплашамиз, — деди у.

— Мен сиздан сўрамоқчи эдим... — гап бошламоқчи бўлдим.

У паст товушда машинада яхшиси ҳеч нарса сўрамаслик керак, деб огоҳлантирди.

Ваҳоланки мен жосус билан эмас, балки Тожикистон ССР ДХҚнинг собиқ оператив ходими, истеъфодаги майор Виктор Александрович Колганов билан учрашаётгандим. Ўз хатида Виктор Александрович жумҳурият ДХҚ нима учун Душанбедаги оммавий тартибсизликларнинг олдини ололмаганини тушунтириб берганди. Учрашганда бу ҳақда батафсил гапириб беришга ваъда берганди.

Колгановнинг айтишича, эрталаб уни жумҳурият ДХҚ си раиси В. Петкел чақирган ва журналист билан учрашишдан воз кечишни ёки унинг иштирокида учрашишни таклиф қилган. Нима ҳам дердик. У ерда аниқ ишлашади. Ҳаммасини билишади. Лекин қаёқдан?

— Таҳририятда ижодий сафарингиз ҳақида кимлар билишарди? — сўрайди Виктор Александрович. Бир неча киши, бироқ улар мутлақо ишончли одамлар, дейман.

— Балки телефонни эшитишар?

Бу саволга жавоб бериш мен учун қийин, ахир 20 йил оператив ходим бўлиб мен эмас, у ишлаган.

* * *

1949 йилда туғилганман. Армияда хизмат қилиб юрган даврим 1968 йилда кўнгилли бўлиб Чехословакияга, байналмилал бурчни ўтагани юборишларини сўрадим. Бажардим. Армиядан сўнг Тожикистон ССР ДХҚсига ишга қабул қилишларини сўрадим. Олишди. 1971 йилда СССР Вазирлар Кенгаши ҳузуридаги Ф. Э. Дзержинский номли Қизил байроқли ДХҚ Олий мактабига кирдим. Уни тугатганимдан сўнг Тожикистон ССР ДХҚнинг тергов бўлинмасида ишладим. 1981 йилда Афғонистон хавфсизлик хизмати (Шимол зонаси) тергов бўлинмасига маслаҳатчи қилиб жўнатилдим. Афғонистондан сўнг яна жумҳурият ДХҚга қайтдим.

— Унвони ва мукофотларидан маҳрум этилган О. Калугиндан сўнг Сиз ДХҚ тўғрисида гапиришга қўрқмайсизми? — деб сўрайман Виктор Александровичдан.

— Генералникни унвон ва қарилик нафақасидан маҳрум қилишган экан, мени, майорни ҳаммасидан маҳрум қилиш янада осонроқ. Аммо хатни таҳририятга Калугин билан суҳбат қилинмасдан анча олдинроқ жўнатгандим.

* * *

Биз дарё соҳилида суҳбатлашяпмиз. Яқин орада ҳеч ким йўқ. Бироқ Виктор Александрович вақти-вақти билан безовталаниб атрофга аланглайди. Икки йигит келиб сигаретларини туташтириб олишни сўрашганда эса Колганов аста бу ердан кетиш керак, деб огоҳлантирди.

Яна йўлдамиз, яна орқани кўрсатувчи ойналарга тикиламиз. Индамаймиз. Мен эса ўзимча хаёл сураман: Хат ёзибди, хўш нима бўпти? ДХҚнинг бизни кузатишдан бошқа иши йўқми? Сигаретини ёқиб олишни сўраган ҳар бир кишини жосус деб ўйлаган ақлдан озиш ҳеч гап эмас-ку.

...Ўша куни тасодифан Душанбега келмасимданоқ ДХҚдан бир ташкилотга қўнғироқ қилиб, менинг Душанбеда ёки ҳалиям Москвада эканлигим билан қизиқишганини билиб қолдим. Келадиган куним яна қўнғироқ қилишган ва бу сафар нима учундир икки мухбир ҳақида сўрашган. Уларнинг келишлари тўғрисида бир нарса маълум бўлса хабар беришларини илтимос қилишган.

Демак, Колганов ҳақ эканда. Билишаркан. Балки бу шунчаки тасодифдир? Ахир мен Тожикистонда ўз мухбир бўлиб ишлаганман, балки мақола учун материал беришмоқчидир? Кечқурун эса ўзимга ДХҚдан қўнғироқ қилиб, кириб ўтишни илтимос қилишди. Нима учун? Душанбедаги февраль воқеалари бўйича айрим ишлар тергови тугабди, материал бор дейишди.

***

Виктор Александрович уй ва машина тақсимлашдаги адолатсизлик, Москвадан келадиган аллақандай комиссияга кўкатлар ва совға салом олиш учун ходимлар ўртасида пул йиғишгани, ҳарбий жисмоний тайёргарликдан имтиҳон топширишдаги кўзбўямачиликлар ҳақида алланималар деди.

***

— Мен мавжуд иш тартиби сақланиб қоладиган бўлса ДХҚ ўз зиммасига юклатилган давлат хавфсизлиги вазифасини бажара олмаслигини тушунганимдан сўнггина ундан кетдим. Агарда кўзбўямачилик фақатгина нормативларни топширишга боғлиқ бўлганда майлиди-я! Афғонистондаги босмачи тўдалар жосуси А. Давлатовнинг катта шов-шув билан эълон қилинган иши ёдингиздами? У Афғонистонга қочиб кетганди, ўша ерда уни ёллашган ва қайтариб яна ўзимизга жўнатишган. Уни қандай қўлга олишганини биласизми? Давлатовнинг ўзи жумҳурият ДХҚсига келган, марказий эшикдаги қоровулга: «Мен — Давлатовман, мени қидиришяпти, таслим бўлишга келдим» деган. Қоровул эса ҳеч қандай масалани ҳал қилолмаслигини билдириб: «Қабулхонага боринг» деган. Қабулхонада эса навбатчи ҳозир қабул вақти эмас, ИИВга боринг деган. Давлатов итоатгўйлик билан милицияга борган. Фақат шу ердагина жиноят қидирув бўлими ходимлари уни қўлга олиш ва ДХҚга топшириш лозимлигини билиб қолишган. Мана сизга жумҳурият давлат хавфсизлиги қўмитасининг кўкларга кўтариб мақталган жанговар тайёргарлиги!

***

Мен Виктор Александровичдан унинг айтганларини текшира олмаслигимни тушунишни сўрамайман. Ким буни тасдиқлай олади? Колганов унинг ахборотини тасдиқловчи одамлар билан учраштиришга ваъда беради. Тўғри, огоҳлантириб ҳам қўйди. Улар органларда ишлашларини тасдиқловчи ҳужжат кўрсатишади, аммо фамилияларини яширишади. Қўрқишади.

Хўш, мен қўрқмайманми? Менга тааллуқли материалларги ҳамма ҳужжатлар кўтарилишини тасаввур қиламан. Шахсий иш очилади. 35 йиллик ҳаётим давомида тўпланган барча ахборот диққат билан ўрганилади. Улар менга қарши нима қила олишарди? Қорадори ташлаб қўйишадими?

— Калта ўйлаяпсиз, — тушунтиради Виктор Александрович. — Одатда ахборот манбаини ёки ахборотнинг ўзини обрўсизлантиришга уринишади. Сизга нисбатан Сизни журналист сифатида фактларни бўрттириб кўрсатган, мақолада нотўғри маълумот берган, деб исботлашга ҳаракат қилишади.

...Якшанба куни менга яна ДХҚдан қўнғироқ қилишди, таҳририят телексининг сонини сўрашди. Нима учун? Улар О. Калугиннинг мусоҳабасини муҳокама қилишибди, унинг матнини «Комсомольская правда»га беришмоқчи экан. Шундай деб тушунтиришди. Менга эса бу қўнғироқ бежиз эмасдек кўринди.

— Душанбеда февралдаги ур-йиқитлардан сўнг мен партия ва ДХҚ халқни ўз ҳолига ташлаб қўйганлигини тушундим. Воқеалар бошланишида ҳамма ходимлар ДХҚ биносига жамланганди ва тўппонча, автомат, пулемёт, ҳатто гранамаётлар билан қуроллантирилгандилар. Бинони муҳим ҳужжатларни ҳимоя қилиш баҳонасида пиёдаларнинг жанговар машиналари ва бронетранспортерлар қуршаб олишди. Аммо органларнинг асосий вазифаси давлат ва барча фуқаролар ҳаётини ҳимоя қилишку, фуқаролар эса ўз ҳолига ташлаб қўйилганди. Фақат уларнинг ўзлари ўз-ўзини ҳимоя қилиш отрядлари тузганликлари туфайлигина ур-йиқитларнинг кучайиши олдини олди. Мен ҳам улар билан бирга эдим.

***

Колгановни тушуниш осон эмас: бир қарасанг ўзининг собиқ иш жойини ёмонлаётгандек бўлади, яна бир қарасанг ДХҚни замонавий техника билан яхшироқ жиҳозлаш кераклиги тўғрисида гапиради;

— Мен ДХҚга мутлақо қарши эмасман. Ҳар қандай мамлакатда, ҳар қандай тузумда хавфсизлик органлари зарур. Мен — ДХҚ бўлиши тарафдориман, бироқ у амалда давлат хавфсизлиги вазифасини бажара олсин. Мана, Калугин биз қанча сўрасак, шунча маблағ ажратилади дейди. Аммо бу фақат чет элда ишловчилар учун шундай бўлса керак. Мамлакат ичида биз — қашшоқмиз. Ишонинг, ДХҚнинг қудрати ҳақидаги миш-мишлар ошириб юборилган. Ходимлар ва жойларда органлар сонини ошириш ҳисобига натижага эришишмоқчи. Лекин лоақал транспорти бўлмаган ходимдан қандай наф бўлиши мумкин?

— Аммо сизларда ҳамма нарса тўғрисида ҳамма нарсани етказиб турадиганлар жуда кўп-ку. Наҳотки ДХҚ тайёрланаётган ур-йиқитлар тўғрисида ҳеч нарса билмаса?

— ДХҚ ҳамма нарса тўғрисида ҳамма нарсани билади деган гап лофдир. Миллий низолар доимо қўмитанинг диққат марказида бўлган. Шундай бўлса-да, улар барибир рўй бераяпти. Нима учун? Тушунтираман. Душанбеда бўлажак воқеалар тўғрисида ахборот бўлган бўлса-да, унга муносиб баҳо берилмади. Ҳеч ким уни таҳлил этмади. МРБда аввалambор ахборотларни таҳлил этишга катта эътибор берилган. Бизда эса бу иш тош даври даражасида.

1989 йилнинг 11 сентябридаёқ мен жумҳуриятда ёшларнинг миллий ташкилоти тузилганлиги тўғрисида хабар олгандим ва бунинг оқибати нима билан тугашини олдинданоқ билиш мумкин эди. Бироқ бу хабарга эътибор беришмади. Ур-йиқитлар бошланиши арафасида яна бир муҳим хабар келди. Аммо у Тожикистон ССР ДХҚ бўлинмаси бошлиғининг ўринбосари қўлида қолиб кетди. У буни муҳим деб ҳисобламади ва раҳбариятга етказмади.

— Жумҳурият ДХҚ ур-йиқитларнинг олдини олиши мумкинмиди?

— Албатта. Аллақачоноқ оммавий тартибсизликларнинг олдини олиш ва тўхтатиш услуби ишлаб чиқилган. ДХҚ ва ИИВ мунтазам машқлар ўтказишади, ким қандай ҳаракат қилиши белгилаб берилган режа бор.

Лекин шуни айтишим мумкинки ДХҚ ва ИИВ бўлинмаларининг раҳбарлари ушбу режаларга имзо чекиб тасдиқлашган-у, аммо унинг маъносига тушуниб етишмаган, машқларга эса ўз ўринларига муовинларини юборишган. Оммавий тартибсизликларнинг олдини олиш учун ДХҚ ва ИИВ амалга ошириши лозим бўлган ишлар рўйхати бор, аммо бу ишлар ҳам бажарилмаган. 1989 йилда бизга, йиғилишга СССР ДХҚдан келишганди. Ўшанда мен ДХҚ Фарғонада ўзининг тайёр эмаслигини кўрсатди, дегандим. Исфара ва Аштдаги воқеаларни ўрганиб чиқиб ДХҚ ҳам мураккаб вазиятда ҳаракат қилишга тайёр эмас деган фикр билдирдим.

***

...13 июлда жумҳурият рўзномаларида Тожикистон телеграф агентлигининг материали эълон қилинди. Сарлавҳаси «Фикрлар хилма-хиллиги ва ошкоралик учун». Мақолада 6 июлда жумҳурият ДХҚ ходимларининг умумий йиғилиши бўлиб ўтиб, унда О. Калугиннинг давлат хавфсизлиги органларини обрўсизлантиришга қаратилган ҳатти-ҳаракатини қоралаганликлари ҳақида гап боради:

«Чекистлар О. Калугиннинг сиёсий қотилликлар, умумий сиёсий таъқиб, ДХҚнинг совет жамиятининг ҳамма қатламларига суқилиб кирганлиги, давлат хавфсизлиги органларида қайта қуриш йўқлиги тўғрисидаги гапларини қатъиян рад этдилар...

Шов-шув орқасидан қувувчи оммавий ахборот воситалари ана шундай талмовсирашларни чоп этиши натижаси ва таъсирида «хафа бўлганлар», «таъқиб қилинганлар», шу жумладан ДХҚнинг собиқ ходимлари юзага чиқишмоқда...

Маълум бўлишича шу йил март ойида хизматга нолойиқлиги туфайли давлат хавфсизлиги органларидан ишдан бўшатилган майор Колганов В. А. чекистларга яна бир бор мағзава ағдариш учун «Комсомольская правда»дан фойдаланмоқчи. Ўзини ўзи ишдан четлаштириб қўйган, Душанбедаги оммавий тартибсизликлар бўлган кунларда ўз дўстларини ташлаб кетган зобит бугунги кунда амалпарастлик хаёллари амалга ошмаганлиги учун О. Калугин ва унга ўхшаганлар йўлидан бориб аламини қўмита ходимларидан олмоқчи»...

Калугин билан мусоҳаба эълон қилингандан сўнг СССР ДХҚси уни ёмон ходим, маънавий сиёсий жиҳатдан эса қўмитани танқид қилиш у ёқда турсин ҳатто ДХҚ тўғрисида гапиришга ҳам ҳаққи йўқ деганди. Колганов тўғрисида ҳам шундай деб ёзишларини билиш қийин эмасди. Шундай бўлсада... Ахир ҳеч ким уни кўринмас фронт зарбдори деяётгани, унга фахрий чекист унвонини беришни ҳам тавсия этаётгани йўқку. У бор йўғи фактларни баён этмоқчи. Фактлар тўғрисида эса маънавий-сиёсий жиҳатдан сифати паст деб бўлмайди.

...Москвага жўнашдан олдин ўзим учун беш йилдан бери қадрдон бўлиб қолган «Комсомолец Таджикистана» таҳририятига кирдим. Бу ерда менга: «Яқинда сенинг «Агарда ёнғинларни ёқишса» деган мақоланг ҳақида шубҳага қўювчи материал олдик» дейишди. Унинг муаллифи — Тожикистон ЛКЁИ МҚнинг бўлим мудири экан.

Мен ҳам фикрлар хилма-хиллиги тарафдориман. Бироқ менга ушбу материални нима учун келишим арафасида «ёнғинлар» тўғрисидаги мақолам чиққандан сўнг орадан 4 ой ўтгач олиб келишди экан. Муаллифдан бу ўзининг ташаббусими ёки кимдир буюртма берганми деб сўрайман. У эса «ўзимники» деб қасам ичди, фақат узоқ ўйлаб юрганмиш...

Яна бир нарсани жуда-жуда билгим келади: майор В. Колганов «чекистларга яна бир бор мағзава ағдариш учун «Комсомольская правда»дан фойдаланмоқчи» эканлиги қандай қилиб маълум бўлиб қолди? Тожикистон ССР ДХҚси партия ташкилоти котиби Ш. Жобировнинг айтишича у буни жумҳурият ДХҚ раиси В. Петколдан билганмиш, унга эса Колгановнинг ўзи айтганмиш. Қизиқ унда нима учун Колганов хатни таҳририятга Душанбедан эмас, яширин равишда Подмосковьедан юборди экан? Кейинчалик «Комсомольская правда»дан мағзава ағдариш учун фойдаланмоқчи эканлигини тан олиш учунми? ТожикТА орқали «Фикрлар хилма-хиллиги ва ошкоралик учун» материалини нима учун Колганов тўғрисидаги мақола чоп этилмасдан олдин чиқаришди? Ахборот манбаи ва ахборотнинг ўзини обрўсизлантириш учун эмасми?

Калугинни тўхтатишга уринишганда, Колганов пайдо бўлди. Генерал-майорни унвонидан маҳрум қилишганди, майор пайдо бўлди. Уни ҳам унвонидан маҳрум қилишади. Энди полковник ёки капитан пайдо бўлади. Ишончим комилки яна ДХҚнинг собиқ ходими. Истеъфодаги. Ва яна унинг ёмон чекист бўлганлигини исботлашга тиришишади. Аммо ҳозирги кунда органларда ишлаётганлар жамиятимизда ДХҚси фаолиятига доир тўпланиб қолган жуда кўп саволларга тўғри ва аниқ жавоб беришмаяптику. Йўқ, фақат контрабанда ва рэкетчиларга қарши курашдаги муваффақиятлар тўғрисида эмас, шунингдек, сиёсий таъқиб ва ҳар бир фуқаро тўғрисида тўпланган маълумотлар тўғрисида ҳам. Ва ниҳоят, ДХҚ нима учун ур-йиқитларнинг олдини ололмаяпти деган савол ҳам жавобсиз. Ваҳоланки ҳар сафар бундай йўналишлар стихияли равишда пайдо бўлмасдан, балки атайин уюштирилганлигига биз ишонч ҳосил қилмоқдамиз...

Бироқ саволларга жавоб беришга фақат истеъфодагилар журъат қилишмоқда холос.

А. ГАНЕЛИН,
(махсус мухбиримиз)
Душанбе.

Болалар меҳнат биржаси Пермь шаҳар Свердлов ноҳия комсомол қўмитаси ташаббуси билан шу ёздан бошлаб иш бошлади.

Бу ерда улар ўзларининг куч-қудратларига қараб иш билан таъминланадилар. Ишлар эса ҳар хил: почтамт, болалар боғчалари, устакорлик юмушлари, рўзнома сотиш...

Болалар меҳнат биржаси ишлашни хоҳловчиларни нафақат таътил давомида балки йил мобайнида ҳам машғулотлардан кейин бўш вақтларида иш билан таъминлайди.

Суратда: 28-мактаб ўқувчилари Лариса Леонтьева ва Света Болдина почтамтда ишда.

(ТАСС сурати).

«600 ДАҚИҚА» ЭРКИНЛИКДА

Одатда, улар бошқаларга қараганда бир оз эркинроқ ҳаракат қилишарди. Балки, шу боис уларнинг кўпчиликка танилишига имкон туғилгандир. Ҳар қандай хабарни баён қилишдаги таваккалчиликдан қочиб, уни ўзича шарҳлаш мухлисларнинг эътиборига тушиб, ғанимларнинг жағига тегиб турган албатта. Бошқача бўлиши ҳам мумкин, эмас. Иттифоқ экранига чиқмаса-да, ҳар қалай, бугунги кунда Ленинград телевидениесининг «600 дақиқа» кўрсатувидан хабари бўлмаган одам топилмаса керак. Агар эсингизда бўлса, дастлаб кўпчилик бу кўрсатувни тайёрлаётганлар наҳотки шу пайтгача қамоққа олинмади, деб хайрон бўлишарди. Сўнг ўрганиб қолишди. Мана, 1 июлдан бошлаб, уларнинг эркинлиги қонуний асосга эга бўлди. Ленинград телевидение ва радиоэшиттириш қўмитаси қошида алоҳида «600 дақиқа» деб номланган мустақил ижодий телевизион бирлашма ташкил этилди.

Хўш, кимнингдир ихтиёрида бўлиб, қандай мустақилликка эришиш мумкин? Мамлакатимизда оммавий ахборот воситалари шунчаки мустақил бўлиши осонми? Саволлар сон-саноқсиз. Уларга жавоб топиш мақсадида «600 дақиқа» ижодий телевизион бирлашманинг директори Александр Борисоглебскийга қўнғироқ қиламан.

— Шуни айтиш лозимки, мен директор эмас, балки продюсерман, — деб аниқлик киритади Борисоглебский. — Ходимлар рўйхатида бирлашмада директорнинг зарурлиги ҳисобга олинмаган. Албатта, бизда продюссер лавозими йўқ. Шу боис менинг меҳнат дафтарчамга «директор» деб ёзиб қўйишди.

— Умуман, янги бирлашманинг ҳаракат фаолияти нималардан иборат?

— Ҳозирча биз 8 нафармиз. Невзоров — бирлашманинг бадиий раҳбари. Ундан ташқари катта муҳаррир, муҳаррир, режиссёр ва шунга ўхшаш ходимлар бор. Албатта, бизга қолса кўрсатувларимизни тайёрлаётган барча ходимларни бирлашмага жалб қилган бўлардик, аммо ҳозирча бунга ажратилган маблағ йўл қўймайди.

— Мустақиллик чегараланганми? Демак, моддий қарамликдан қутилиб бўлмадими? Ахир ҳар қандай иқтисодий куч мафкуравий назоратни юзага келтиради-ку?

— Ҳозирча моддий қарам бўлсакда, аммо ҳамма томонлама эмас. Маблағ билан таъминловчиларни излаяпмиз. Ўйлайманки, тез орада бутунлай мустақил бўлиб оламиз. Бундан ташқари пулга эга бўлганларга кўп нарса боғлиқ бўлади. Фақат улар билан тил топиша олсак бўлгани.

— Техникачи?

— Биринчидан, техникани ижара ҳолида пулга олиш мумкин. Иккинчидан, бизга ҳозирча хўжалик ҳисобидаги «Рус видеоси» асбоб-ускуналардан ёрдам бериб турибди. Албатта, мустақил телевизион ижодий бирлашма илк қадамиданоқ уни маблағ билан таъминлай оладиган ташкилотларни излаб топиши даркор. Кўрсатувларимиз атрофига ташаббускор, содиқ дўстлар йиғилишган, «Совтрансавто» бирлашмаси ҳайдовчилари ўз шахсий жамғармаларидаги валюта ҳисобига асбоб-ускуна олиб беришмоқчи. Ҳозирча фақат иқтисодий мустақиллигимизни яратаяпмиз.

— Бирлашма ходимлари барча масалаларда ростгўй ва мустақил бўлиш учун жамоат ташкилотларидан чиқишгани тўғрими?

— Йўқ, бу ҳозирча тўғри эмас. 1 июлгача бизнинг орамизда КПСС аъзолари, комсомоллар йўқ эди. Яқинда янги ходим олдик. У партия аъзоси. Бизнинг хабарларимиз у ёки бу жамоат ташкилоти олдидаги мафкуравий жавобгарликдан ҳоли бўлиши лозим. Фақат шундагина биз тўла эркин бўламиз.

Л. ТЕРЕНТЬЕВА.

Радиоактив даммий?

Феодосияда радиация даражаси кўпайиб кетганлиги туфайли барча пляжлар ёпилган, деб эшитдим.

А. ЕЖИКОВ.

— Радиация фони бизда белгилангандан ортиқ эмас, — деб жавоб берди «Диалог» мухбирига Феодосия шаҳар сан-эпидстанцияси коммунал гигиена бўлими мудири Л. Шарлай.

Аммо, пляжлар ҳақиқатан ҳам ёпилган. Канализация коллекторида авария бўлганлиги учун сувлар бактериялар билан ифлосланган.

Буюк тўнтаришми?

Қизиқ, қачондан бошлаб Октябрь инқилоби Улуғ деб атала бошланган!

А. ДЕМЕНТЬЕВ.
Северобайкальск.

СССР Инқилоб музейидан бизга хабар қилишларича, унинг аниқ ойи маълум эмас. Алоҳида декретларда ҳам бу ҳақда ҳеч нарса йўқ.

Дарвоқе, «Комсомольская правда» рўзномасининг 1927 йил 6 ноябрдаги Октябрь ўн йиллигига бағишланган сонида «улуғ» сўзи учраган.

Илгарилари эса у ҳатто инқилоб ҳам деб аталмаган, оддийгина қилиб октябрь тўнтариши, дейилган.

Бизга мумкин эмасми?

Нима учун хорижлик денгизчилар Севастополга бора олишади-ю, совет кишиларини у ёққа қўйишмайди!

А. МОЛОЧКОВ.

Биз Севастополь шаҳар ижроия қўмитасига қўнғироқ қилганимизда совет кишилари ҳам шаҳарга киришлари (сайёҳлар йўланмаси билан ва Улуғ Ватан уруши қатнашчилари) мумкинлигини айтишди.

Хорижлик денгизчиларга келсак шуни айтиш мумкинки, уларни фақат портга қўйишади, шаҳарга чиқиш эса бизга бўлганидек улар учун ҳам таъқиқланган.

Нунчак нима?

Нунчак олиб юрганлар қамалиши мумкин экан. Шу ростми!

С. КЛЮЕВ.
Махачкала.

Нунчаклар (шолини туюш учун ишлатиладиган таёқлар) жанговар санъат кобу-донинг зарурий элементларидан бири бўлгунча деҳқонлар ундан ўзларини ҳимоя қилишда фойдаланишган.

Кобу-до жиу-житсу ва каратэ-дода кенг тарғибот қилинади. Ўқиш дастурига қилич, болта ва бошқа қуроллардан фойдаланишни ўргатиш киритилган.

Бироқ бизнинг мамлакатимизда кобу-до ривожланмаган, чунки уни йўналиш ва усули бўйича ўргатадиган дастур йўқ.

Нунчакларни олиб юриш ёки сақлашни таъқиқловчи қонун йўқ. Бироқ улар ишга солингудай бўлса оддий таёқдан даҳшатли совуқ қуролга айланиши сир эмас. Шу боисдан турли маҳкамалар ва текширувчи хизматлар уларни самолётда чегарадан ўтишда ёнида олиб юришни таъқиқлашади.

Акция сотамизми?

Ғарбда акцияни олиб сотишдан миллионлар ишлаб олишларини эшитдим. Совет кишиларига уларнинг акциясини сотиб олиб соф валютада даромад кўришларига нима тўсқинлик қилмоқда!

И. МОИСЕЕВ.
Жмеринка.

Бунга совет қонунчилиги тўсқинлик қилади, деб жавоб беришди бу саволга СССР Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигида. Маълум бўлишича совет кишиси якка тартибда ташқи иқтисодий алоқа билан шуғулланиши мумкин эмас экан. Акцияни сотиб олиш мумкин, аммо банкда инвалюта ҳисоби очиш керак. Бизда эса бундай ҳуқуқ йўқ. Фақат ғарбдаги фирмалар акциялари мерос бўлиб қолгандагина истисно қилиниши мумкин. Афсуски ҳаммамизнинг ҳам Амриқода холажонимиз йўқ.

Бироқ жуда ҳам куюнманг. Яқин орада ўзимизнинг акциялар пайдо бўлса ажаб эмас. СССР Вазирлар Кенгашининг акционерлик жамиятлари тўғрисидаги Низомида муассасасалар ва давлат органлари билан бирга оддий фуқаролар ҳам акционерлик жамиятлари аъзолари бўлиши мумкин, дейилган.

БАНКИР ТАВАККАЛ ҚИЛАДИ

Яқинда Совет Иттифоқида Оврупа, Америка, Осиёнинг турли шаҳарларида 17 филиалга эга бўлган Австриядаги йирик «Лендербанк» молия институтининг бўлими очилди. У Москвада иш кўради. Сир эмаски, йирик молиявий муассаса — «Лендербанк»нинг бундай дадил қадам қўйиши учун дастлаб катта амалий ишлар олиб борилди.

Шу асносда бизнинг Австриядаги мухбиримиз «Лендербанк»нинг штаб-квартирасида бўлиб, унинг бошқарув раиси, бош директори Герхард Вагнердан бир неча саволларга жавоб беришни илтимос қилди.

— Жаноб Вагнер, бугунги совет томонининг иқтисодий ва молиявий аҳволини қандай баҳолайсиз?

— Совет иқтисоди ҳар қандай иккиланишлардан ўлароқ, катта ислоҳотлар бўсағасида турибди. Қайсики, бундан бир неча йил муқаддам инқироз олди ҳолатини тан олинишини ҳеч ким хаёлига ҳам келтирмасди.

Биз совет иқтисодиётидаги инқироздан ташвишга тушмоқдамиз. Бу ҳол жаҳон хўжалигига ҳам ёмон таъсир кўрсатиши мумкин. Шунингдек, халқаро иқтисодий ҳаракатга ўз таъсирини ўтказиб, уни бошқа берк кўчага олиб кириб қўйиш эҳтимолдан ҳоли эмас. Жами совет иқтисодий тузумини хаста этган бу касалликнинг белгиларидан бири шуки, ҳар доим ўз мажбуриятларини бажариб келган СССР бугунги кунда ишончсиз рақибга айланиб қолмоқда. «Внешэкономбанк» тўловларини ўз вақтида бериб бормаганини шуни кўрсатяптики, биринчидан барча молиявий табақаларда интизом бузилган, бошқа томондан эса валютанинг ўта етишмаётганлигидир.

Бизнинг Ғарбда «ижтимоий бозор хўжалиги» деган атама қабул қилинган. Назаримда худди ана шу фикр сизнинг совет ислоҳотчилар мақсадига мос тушиши мумкин. Австрия, Германия Федератив Жумҳурияти ва бошқа бозор тузуми ривожланган капиталистик мамлакатлардаги иқтисодиёт хўжалиги давлат қўлида бўлган ижтимоий талаб билан бошқарилади.

«Ижтимоий» ва «назоратдаги бозор иқтисодиёти» атамаларидан шу нарсани тушуниш керакки, давлат ва унинг бошқарув институтлари ўрнатган ҳамда эркин ривожланиб, ҳаракат қиладиган тузум назарда тутилади. Бу ерда қонун чиқарувчи органлар талаблар асосида саноатнинг у ёки бу соҳасига, бир гуруҳ ишбилармонларга, ижтимоий гуруҳларга жамиятнинг турли қатламларининг эҳтиёжларини ҳисобга олиб, улар ўртасида можароларнинг келиб чиқмаслигини назорат қилиб туради.

Урушдан сўнг бизнинг Австрияда ҳам муаммолар ғуж-ғуж эди. Жумладан, инқироз, ишсизлик, ишлаб чиқариш иқтисодиёти, жиноятчилик ва шунга ўхшаш иллатлар ҳукм сурарди. Ўзаро савдо муомаласи учун америка долларлари, сигаретлар, қаҳва, ароқ, ширинлик ишлатиларди. 50-йилларнинг бошига келиб, маош тўлашнинг тартибга солиниши ва тадбирларнинг амалга оширилишидан кейин иқтисод соғломлаштирилиб, жамиятда тартиб ўрнатилиш имкони туғилди.

— Совет Иттифоқида бозор иқтисодиётига ўтиш борасидаги ҳукумат дастурламаларига қандай қарайсиз?

— Дастурламалар ҳақида унга четда назар ташлаганча, жами ютуқ ва камчиликларидан бехабар ҳолда фикр киритиш мушкул. Аммо ўйламанки, у анча кеч пайдо бўлиб, тезликда ва изчил амалга оширилмаяпти.

Бундан ташқари бозор иқтисодига ўтиш борасида, қайсики бутун халқ бунга кўзир бўлмаган кезда ялпи сўровлар ўтказиш керакмиди? Охир-оқибатда шу нарса маълумки, у ёки бу тадбирни ҳозида унчалик самарали бўлмасада ўтказишга бошқа бўлмаслик учун ҳукумат борчи. Умумхалқ сўровини ўтказиш ўн йиллаб иқтисодни сўнгги бўғинига бураб қўйган айрим шахслар учун қўл келиши табиийдир.

— Хўш, бугунги кунда совет иқтисодиёти ва жамиятда ана шундай ноҳуш ҳолларнинг мавжудлиги билан туриб, нега Москвада ўз жамғармангизнинг бўлимини очишга қарор қилдингиз?

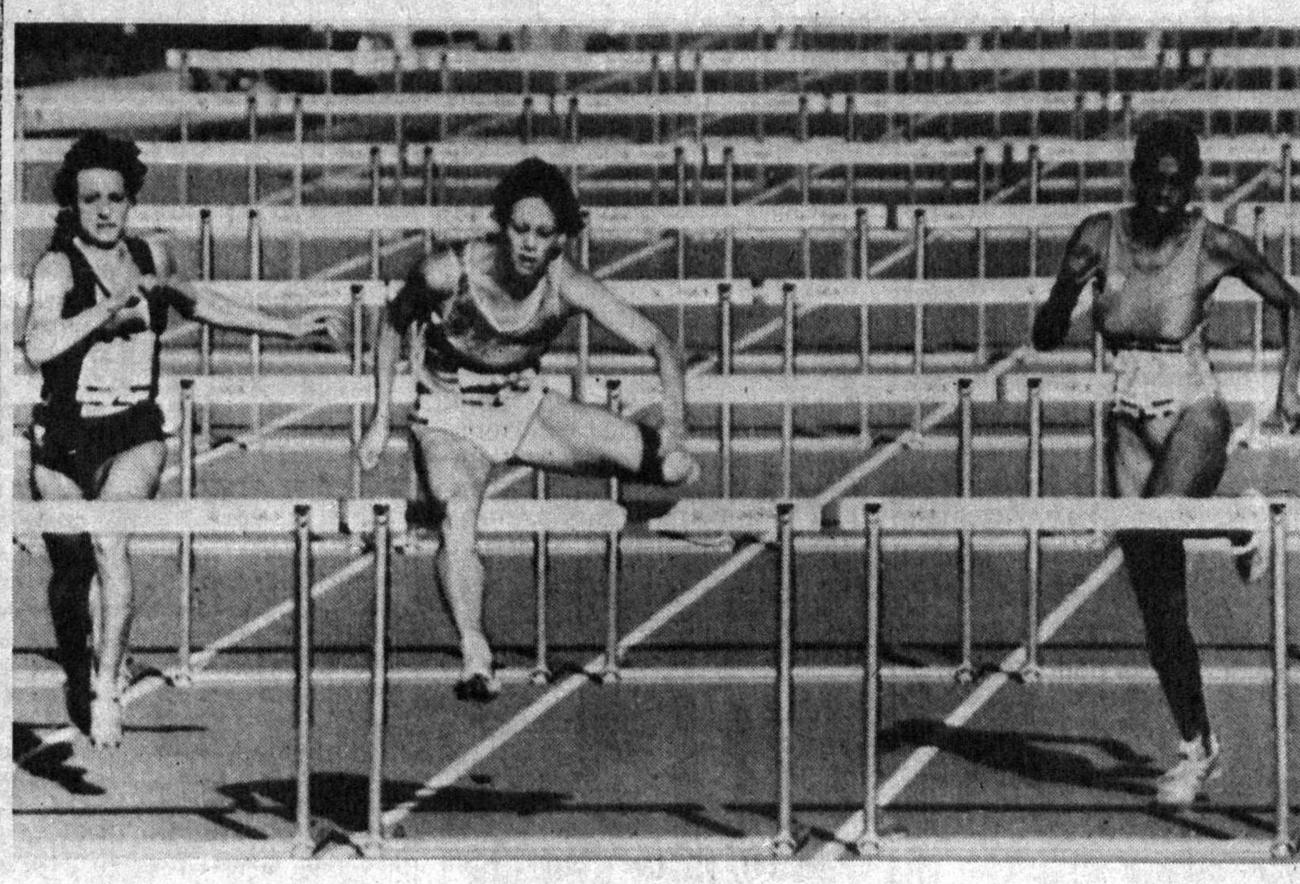
— Кимдир биринчи бўлиб бошлаши керак-ку. Аслида, бу соҳада биз қалдирғоч эмасмиз. Масалан, Австриянинг «Кредитанштальт» жамғармаси совет пойтахтида аллақачон иш бошлаган.

Иккинчидан, биз шунга аминмизки, сизнинг мамлакатингизда ҳали ҳаммаси ўз ўрнига тушиб, бизнинг жамғармамиз ўзига мустақил ҳаракат қилган ҳолда корхоналар, қўшма фирмалар ва айрим ишбилармонларга хизмат кўрсатишга имкон туғилади.

Ю. ПОПОВ суҳбатлашди.
(Бизнинг мухбиримиз).
ВЕНА.

СОВЕТ ЯҲУДИЙЛАРИ ЧОДИРЛАРДА ЯШАЙДИ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Исроил молия вазири Ицхак Модаи Совет Иттифоқидан мамлакатга келаётган кишиларни чодир шаҳарчаларга жойлаштириш таклифи билан чиқди. Ассошиэйтед Пресс агентлигининг Қуддусдан хабар қилишича, Модаи Исроил ҳарбий радиоси мухбири билан бугунги суҳбатида шундай деган: «СССРда Совет яҳудийларининг яхши уй-жойлари йўқ эди ва шу сабабдан улар Исроилда зудлик билан уй олишга умид қилмасликлари керак». Вазирнинг сўзларига қараганда, «янги келаётган кишиларни вақтинча лагерларга ҳарбийчасига жойлаштириш уй-жой муаммосини ҳал этишнинг мутлақо мақбул усули ҳисобланади».

Америка Қўшма Штатларининг Сиэтл шаҳрида давом этаётган Яхши ният ўйинларида мамлакатимиз спортчилари ҳам анча муваффақиятли қатнашмоқдалар. Айниқса, енгил ва оғир атлетикачиларимиз, бадиий гимнастикачиларимиз, ватерполчиларимиз ҳамда хоккейчиларимиз қўлга киритаётган ғалабалар таҳсинга лойиқ.

СУРАТДА: ажойиб енгил атлетикачи Н. Григорьева (ўртада) 100 метр масофага тўсиқлар оша югуриш бўйича энг юқори кўрсаткичга эришди.

А. ЧУМИЧЕВнинг телесурати.

ИСЁНКОР ОТАЛАРНИНГ ВОРИСЛАРИ

Ёш америкаликлар теварак-атрофга қандай муносабатда бўлишади!
Бу ҳақда камроқ билишни маъқул кўрадилар.

Ижтимоий фикрлар маркази ўтказган иккита тадқиқот натижалари ушбу аянчли далилдан гувоҳлик беради. Марказни эса йирик миллий рўзномачилик концерни ҳамда «Халқ америкача турмуш тарафдори» ташкилоти маблағ билан таъминлаб туради. Ўз навбатида «Нью-Йорк таймс» рўзномаси ҳам Колумбусда, Огайо штатида, мамлакат марказидаги оддий шаҳарда кичик сўров ўтказди. Натижада америкалик ёшларнинг 18 ёшдан 24 ёшгача бўлган бугунги авлоднинг қиёфаси ойдинлашди. Уларнинг ҳаракатидаги асосий белги — бу ёшларнинг жамиятда юз бераётган воқеаларга лоқайдлик билан муносабатда бўлишларидир. Бу авлод ўз ўтмишдошларига қараганда камроқ билади, камроқ овоз беради ва «ўз етакчиларига ва ижтимоий институтларга нисбатан «сустроқ танқидий муносабатда бўладилар». Бу авлод исёнга қарши гўё бош кўтараётгандек бўлиб туюлади. Кимки уларнинг куч-қуввати 50-йиллар ёшлари сингари сиёсий беҳушликдан зийрак тортишга ёрдам беради, дея умид билдирган бўлса, бизнингча, ҳафсаласи пир бўлади.

Мана сизга, бугунги америкалик ёшларнинг фикрини тўлароқ ифодалайдиган қараш: «Муаллимим менга шундай деган эди: мартабадан ҳамиша шубҳа қил. Бироқ нимага? Майли, улар қарорларини бемалол қабул қилишаверсин». Беҳурматлик ва ётсираш миллий анъанага айланиб қолди, авлодлар ўртасида боғлаб турувчи ришта ва манфаатлар йўқ, оилавий муносабатларнинг чигаллашганлиги кузатилади. Ёшларнинг сиёсатга, ҳукуматга ва ҳатто, халқаро янгиликларга бефарқлиги Америка сиёсатига ва умуман жамиятига таъсир кўрсатмоқда. Тадқиқотчилар ўтган ярим аср давомида ўтказилган ана шундай сўровлар натижасини кўтаришдан эринмадилар ва қуйидагиларни таъкидладилар: «Кейинги 50 йилликда ёшлар ўзларининг катта ёшдаги ватандошлари сингари воқеалардан яхшироқ хабардор қилинганлар. 1990 йилда эса бу ҳақиқатга тўғри келмайди». Мана сизга, яна бир хулоса: «Америка ёшлари демократияни ушлаб туришга яхши тайёр эмаслар. 90-йиллар учун ҳам, бундан кейинги вақт учун ҳам шундай».

Агар 1972 йили сайловларда 18 ёшдан 24 ёшгача бўлганларнинг ярми иштирок этган бўлса, 1988 йилга келиб атиги 36 фоизи қатнашди. Яна бир мисол. 24 ёшли қаҳвахона бекаси Шонда Вольф сайловларда атиги бир марта овоз берган. Унда ҳам ойисининг қистови билан. У сиёсат билан ҳам, янгиликлар билан ҳам қизиқмайди: «Ушбу барча қарама-қаршиликлардан четроқда юришга ҳаракат қиламан. Фақат ҳаётнинг ҳозирги босқичида бу мени қизиқтирмайди. Яхшиси, мен қаергадир бораман ёки шунчаки сайр қиламан».

Рўзномачилар томонидан Колумбус кўчаларида сўроқ қилинган ёшларнинг бирортаси сиёсат ёхуд сиёсатдонлар ҳақида бирор илиқ гапни айтишмади. Бироқ ўз эътирозларини асослаб борган катта ёшлилардан фарқли ўлароқ ёшлар «барча сиёсатчилар — ёлғон гапиришади», деган бир қолипдаги жавоб билан кифояландилар.

Фуқаролик нима, деган саволга йигит ва қизлар бир хил жавоб бердилар: ҳақ-ҳуқуққа эга бўлиш, бироқ улар бурчларини батамом рад этдилар. Фақат айримларигина сайловларда иштирок этиш зарурлигини эслатиб ўтишди. Яхши фуқаро бўлиш ҳақида гап кетганда, ҳеч ким сайловолди курашларида ўз кучини синаб кўриши мумкинлиги ҳақида, жамоатчилик тадбирларида, намойишларда иштирок этиш, хат билан ҳукуматга мурожаат қилиш ва шу қабилар ҳақида эсламади.

Тадқиқотчиларнинг фикрича, 30 ёшгача бўлганлар билан 30 ёшдан юқоридагилар ўртасида шундай фарқ бор. Биринчиларнинг ҳафсаласи қолмаган, иккинчилари эса қизиқишмайди.

Хуллас, гап бундоқ: хўш ёш америкаликларни нималар қизиқтиради? Улар ишдаги ёки ўқишдаги муаммолардан, шунингдек саломатлик ёмонлашувидан ташвишланадилар. СПИДдан ва гиёванд моддаларни истеъмол қилиш оқибатларидан қўрқадилар. Маҳаллий янгиликларни халқаро ва умуммиллий янгиликлардан устун қўйишади. Уларга яхши сингадигани шу. Ягона эрмаклари бу — ташқи дунё — маданияти. Рўзномалардан ойнаи жаҳонни маъқул кўрадилар. Рўзномани эса жуда кам (тахминан 30 фоиз) аҳоли ўқийди. Бунинг устига можаро ёки «юлдуз»лар ҳаётига бағишланган кўрсатувларни маъқул кўришади.

Фақат ўз осойишталикларини кўзлаган, Вьетнамни миллий шарманда дейишга журъат этган совуққон шайтонсифат ўсмирлар бош кўтариб чиқдилар. Наҳотки, тарих исёнкор оталарнинг ворисларига келганда сукутга чўмади.

Е. ОВЧАРЕНКО.
НЬЮ-ЙОРК.

Сева НОВГОРОДЦЕВ:
«БИ-БИ-СИ»ГА МЕН ҚАНДАЙ БОРИБ ҚОЛДИМ?

Бир куни у менга қўнғироқ қилди.

— Мен билан учрашмоқчи эмишсизлар, шу тўғрими?

— Ҳа, кўпдан буён.

— Ахир... (орага жимлик чўкди) «Комсомольская правда» мени «ёлланган», «айғоқчи» ва яна алланималар деб атади-ку.

У ҳақ эди. Яқинда ҳам тунлари торгина ошхоналарда тинглашиб, Лондон эшиттиришларини топиш учун овознигор тўлқинини бетиним бурар эдик. Эрталаб эса рўзномалар саҳифаларида Сева Новгородцев ҳақидаги қораловчи хабарлар кўзингиз тушарди.

Бизнинг ўсмирларимиз ёрқин келажак ҳақида ўзаро баҳслашиб қолишса, энг яхши сабр сифатида мисол келтиришарди: «Ахир Сева шундай деди-ку...» Бизни эса жаҳлдан қалтироқ босарди: «Сенларнинг чаламулла, советларнинг душмани бўлмиш Севаларнинг нимаси ҳам тушунарди ахир!».

Шундай бўлганди. Энди бир ўйлаб ўтиб тушадиган ҳар хил ёрлиқлар ихтиро қилишга ундаган. «Катта йўлдан чиққан бир тоғага тош отишнинг ҳожати йўқ». Мисол учун ушбу сатрлар муаллифи ҳам «Сева-қарши» ойна сўзи очиш орзуси билан талай пайт бошини айланиб юрган ҳам рост.

Аммо овознигор журналистикасида озми-кўпми тажрибам бўлгани учун бир нарсадан қийналардим: Нега уни эшитишади-ю, бизни эса йўқ? Ахир унинг эшиттиришларида рок ва латифалардан бошқа нарса йўқ-ку?

Менда бу саволни шахсан унинг ўзига бериш истаги туғилди.

— Сиз машҳурлигингиз даражасини биласизми! Буни қўйиқнинг пуч ёнғоққа тўлдириш деб ўйламанг, тағин.

— БИ—би—сида мен соатбай ишлайдиган оддий журналистман, ҳатто штатли ишда ҳам эмасман. Англияда эса мен қарзлар, уй қуриш, гоҳ мусаввир ўғлимнинг диплом лойиҳаси ташвишида куймаланиб юрган оддий одамман. Яна таннозлик қилаяпти деб ўйламанг. Чиндан ҳам шундай...

— Мен Иттифоқда машҳурлилигингиз ҳақида гапиряпман.

— Мен у ерда — уйда кўпдан бери бўлганим йўқ...

— Уйда дейсизми! Сиз, Бирлашган қироллик фуқаросисиз, шекилли!

— Агар сиз Қўшма Штатлар фуқароси бўлиб қолсангиз, хотирангиз дарҳол унут бўладими? Туғилиб ўсган сой, ирмоқларни, ўқиган мактабингизни ёки бармоқларини осмонга кўтариб «Сева, оллоҳ ҳамма нарсани кўриб туради...», деб такрорлашга одатланиб қолган меъмор қўшнингизни унутармидингиз?

— Кечирасиз, мен сизни хафа қилмоқчи эмасдим.

— Хафа бўлаётганим йўқ. Мен ҳазиллашаяпман. Касбим шунақа — истеҳзоли... Мен ҳамиша ўз устимдан ҳам куламан. Бу рафиқам Каренга жуда ёқади.

Албатта, журналист бўлиш учун кўп йиллар машаққат чекдим. Модомики, «ташлаб кетдингми», демак уй ҳам йўқ. Мана шу тушунча ўзим учун журналист ниқоби «ихтиро» қилишимга кўмаклашди.

Лекин ўз қолипингиз билан видолашиш қандай азобли ва қувончлилигини билсангиз эди. Кеча яқинда рўзномада яна учта собиқ «антисоветчи»ларга фуқароликлари қайтарилганлиги ҳақида ўқиб қолдим.

...Мен Новгородцев билан бўладиган биринчи учрашувга кечикаётгандим. Учрашув жойи Гайд оромгоҳи яқинидаги чоғроққина меҳмонхона эди. Бу жойни Сева белгилаганди. 45 дақиқага кечикаяпман. Кўнглим тўла ғашлик, хавотир. Ахир учрашув зарурлигини ўзим айтгандимку унга. Ниҳоят, ҳовлиқиб меҳмонхонага етиб келганимда, хушбичим кийинган, оқсоч, кўзлари қувноқ кулгудан сал қисилган киши ёнимга келди. Юмшоқ сўзли, зиёлиларча содда шу билан бирга эҳтиёткор экан у.

Биз метафизика, христианликнинг дастлабки даври, атом тузилиши, табиат билан қўшилиб кетиш фалсафаси ва мусиқадаги шайтонийлик каби мавзулар ҳақида суҳбатлашдик.

Яна қайта қуриш, Россия Компартиясининг котиби, Президентнинг қийинчиликлари тўғрисида ҳам гаплашдик. Нима бўлганда ҳам Би—би—синиг рус хизмати бўйича эшиттириш олиб борувчиларидан бири «Севаоборот» программасининг ихтирочиси Сева Новгородцев, биз ўйлаган «махфий хизмат айғоқчиси»ни мен семиз, оғзида йўғон сигарани қистирганча кулиб турган ҳолда тасаввур қилгандим.

— Кўряпсизми, менинг радиообразим амалдаги ҳаётимга тўғри келмайди. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг биз радиоперсонаж ташкил этиш учун бошимизни қотирганмиз йўқ. У ўз ҳолича пайдо бўлди.

— Аммо сиз ўз олдингизга қандайдир мақсад қўйгансиз-ку?

— Мен ёшларга рок-мусиқа ҳақида ҳақиқатни айтмоқ ниятида эдим (жумладан совет мусиқаси ҳақида ҳам). Агар очиғини айтадиган бўлсам рус воқеликларининг айрим томонлари устидан кулмоқчи ҳам эдим. Айниқса, «ривожланган социализм» устидан. Мен буни гастрол сафарларида бўлганим — халқ фольклори ёрдамида амалга оширдим. Қачондир Ленинград жаз оркестрида ва «Шоввозлар» ансамблида ишлаганман. Кўп сонли тингловчиларнинг мактублари ҳамиша кўмаклашди менга.

— Ватанни тарк этганингизда афсусланасизми?

— Агар Совет Иттифоқида қолганимда эди, ҳеч қачон бугунгидай Сева Новгородцев бўла олмасдим.

У ҳақда ҳар хил гаплар, афсоналар ва тўқиб чиқарилган гаплар оғиздан оғизга кўчиб юради. Афсуски, Сева тўғрисидаги ноҳаққоний хабарлар ёшлар нашрларида ҳам кўзга ташланди. Ўзим шахсан қуйидагиларни эшитиб, ўқиганман: «ичувчи ва гиёванд», «Фақатгина Ватанини эмас, ҳатто ўлим тўшагида ётган онасини ҳам ташлаб кетди...» Баъзи мафкуравий маълумотчалар ҳам пайдо бўлди: «Сиёсий очлик ўтказди». Табиийки, ундан мана шулар ҳақида сўрашдан ўзимни тия олмадим.

— Всеволод Борисович, ўзингиз ҳақингизда, ота-онангиз ҳақида гапириб берсангиз. Ўйлайманки, сизнинг Совет Иттифоқидаги мухлисларингиз учун ҳам бу қизиқарли бўлса керак.

— Оллоҳга шукрларким, онам ҳам отам ҳам ҳаёт. Улар Питерда яшашади. Яқинда улар билан учрашдим. Отам бутун ҳаётини Болтиқ флотига бағишлади, дарға бўлди, кемачилик ишларини бошқарди. Ленин ордени билан тақдирланган. Мен ўзим Ленинграддаги Макаров номидаги денгизчилар билим юртида таҳсил кўрганман. Оилавий касбни давом эттирдим. Штурман бўлиб чет элларга борганман.

— Ҳаёт йўлингизни белгилашда бунинг таъсири катта бўлса керак!

— Йўқ. Унчалик эмас. Тарихим анча узун! Дўстларимнинг кўплари малакали мусиқачилар бўлишди. Ўзимда ҳам бу муҳитга мойиллик кучли эди. Айтишларича дурустгина саксофончи эдим... Ленинград жаз оркестрида ишлардим. Кейинроқ «Шоввозлар» гуруҳининг раҳбарларидан бири бўлдим. Маданият вазирлигининг хоналарига бош уриб, мансабдорлар ҳокимиятининг нима эканлигини ўз «теримда» синовдан ўтказдим. Бу менга жуда кучли таъсир қилди.

— Сиз тўғрингиздаги афсоналарда қандайдир «жиноий иш» тўғрисида ҳам гапиришади...

— Сиз назарда тутаётган жиноий ишни собиқ хотинимга «ёпиштириш»ган. У «Интурист»да ишларди. Унинг столи тортмасидан бир боғлам авиабилет йўқолган. Эсимда, оғир ой бўлганди ўшанда. Қамайдими-қамайдими деган таҳлика билан яшагандик. Давлат хавфсизлик қўмитаси «етакчиси» хотинимга «ўз хоҳиши билан» ишдан бўшашини таклиф қилди. Шундай ҳам бўлди. Орадан кўп вақт ўтмай, йўқолган патталар топилди... Ўшанда хотиним «бу ерда бошқа яшай олмайман» деганди.

— Сиёсий очлик ҳақида нима дейсиз!

— Бу ҳам уйдирма. Мен қандайдир тушуниб бўлмайдиган хасталик билан оғриб қолдим. Турли даволаш усуллари ёрдам бермагач, табобат очлигига (бир неча кун овқат емаслик) зарурат туғилганди. 21 кун ҳеч нарса емадим. Эт суякка ёпишган. Гастролга борганларига тўғри келди. Саҳнага тусимни ўзгартириб чиқишимга тўғри келган. «Очлик»нинг ўн олтинчи куни мени қандайдир ҲАҚИҚАТ, ОЧИҚ-ОЙДИНЛИК «йўқлаб» келди. Ўша пайтларда мен ўз маълумотимни ошириш учун кўп ишлардим. Фалсафага даҳлдор китобларни ўқирдим, инглиз тилини ўрганардим. Хуллас ҳақиқат мана бундай эди: саксофон, «Росконцерт»га талпинишлар, машҳур бўлиш учун қандай ғалати курашнинг нима кераги бор... Мен саҳнани тарк этдим. Уйда ўтирдим. Китоблар ўқидим. Флейта чалдим. Кўп ўйладим. Ниҳоят, Ватанни тарк этишга қарор қилдим.

— Борадиган мамлакатингизни қандай танладингиз?

— Исроилга боришни хоҳламадим. Онам —рус, отам — яҳудий, хотиним эса — татар... Қандай қилиб мен исроиллик бўла оламан? Италияга кетдик. Мен бу мамлакатнинг шеъриятини ўзгача қувонч билан эслайман...

У тақдирнинг кейинги, қисмини оллоҳнинг марҳамати деб билади. Ҳар кимда бўлавермайдиган қандайдир куч илғамас кучга бу қадар ишончни муҳокама этиш мендек материалистнинг иши эмас. Аммо факт қуйидагича: у руҳонийга диний фильмларни ташвиқот қилишда кўмаклашган. Ди Джей рақамли машинада Италия бўйлаб кезди. Бу ёзувларни у Диск Джой деб ҳисоблайди.

Айнан унинг уйига Би-би-сидан Александр Леонидов ташриф этади. У ўз онасини кўргани келганди. Севалар оиласининг яқин таниши А. Леонидовнинг онаси бўлиб чиқади. У Севага тажриба учун овозини лентага тушириб овознигорга юборишини, инглиз тилидан имтиҳон топширишни таклиф қилади... Таклиф қоғози олиш учун етти ой давомида баъзан тўрт соатлаб навбат кутиб, ниҳоят италиялик ёш мансабдорнинг ҳузурига киришга муваффақ бўлади у. Қизиғи шундаки, бошқа шаҳарда яшовчи бу мансабдорнинг уй, хонадон рақами ҳам Севаларники билан бир хил экан. Унинг ўғлини исми ҳам Ренат экан. Яна — ғалати мослик. Новгородцев, мени бу одамнинг олдига тақдирнинг ўзи бошлаб келди, деб ҳисоблайди. Хуллас у киши Севага тез орада таклиф қоғозни қўлга киритишда кўмаклашди.

— Сиз худога ишонишингиз ҳақида айтдингиз. Дин ва рок бошқа-бошқа эмасми!

— Рок-мусиқа, эркин фикрлаш ва руҳиятни тозалаш. Шу маънода ёшлар учун янги дин. Ўтинаман. Буни кўр-кўроналикка йўйманг. Умуман олганда коммунистлар инсон сифатида ЯРАТГАНга ишонишга ҳақлидирлар. Менга шундай туюладики, уларнинг ақидалари тўлалигича Инжилдан олинган. Тўғри, ҳаётда улар амалга оширилмаган...

— Сиз Совет Иттифоқида юз бераётган воқеликларни кузатиб борасизми!

— Албатта! Менга шундай туюладики, иқтисодий ва миллий муаммоларга ечим топиш жуда мураккаб бўлади. Ишбилармонлик маданиятли кишиларсиз, айтиш мумкинки христиан этикасисиз бозор иқтисодиётига ўтиш ўта хавфли.

— «Ишбилармон маданиятли кишилар» деганда нималарни назарда тутаяпсиз!

— Мен ўзим биржада озроқ ўйнаганман ва ҳақиқий бизнесменлар бир бирларига қандай ишонишларидан бохабарман. Бир бош силкиниши билан миллионлаб қимматга эга бўлган келишув тузиш мумкин. Ва ҳеч ким «Сизга шундай туюлибди» деб айтмайди. Телефонда бўлсин бир сўз айтдингми, сўзингдан қайтиш мумкин эмас: ваъда бердингми — бажар. Агар бу сен учун манфаат келтирмаса ҳам, ютқазган тақдирингда ҳам...

— Капитализмнинг маълум принципларига қандай қарайсиз!

— Кўпроқ юлиб ол, қолганлари ўнинчи. даражали иш.

— Асти гапирманг...

— Биласизми, Англияда эски пул деган тушунча бор. Капитал ўн йил эмас балки юз йил ишлаши мумкин. Унга эгалик қилувчилар, ишбилармон маданиятли, христиан этикаси меъёрида тарбияланган кишилар, биринчи навбатда «қандай» деган савол устида бош қотирадилар. Бадном бўлиб қолмаслик учун шундай қилишади. Бунга минглаб мисоллар келтириш мумкин. Аммо, «юлиб олиш» тўғрисида ҳам ўйлашади улар. Бозор иқтисодиётида эса юлиб олиш мумкин эмас.

— Капитализм ҳам энди инсоний қиёфада, демоқчимисиз!

— Худди шундай. Фақат саволингиздаги «ҳам» сўзи ноўрин, мавҳумроқ. Инсоний қиёфадаги социализм қурилиши яқингинада бошланди.

— Христиан этикасининг етишмаслиги — қайта қуриш учун тўсиқми!

— Россияда эътиқоди учун тиришиб курашадиган, қизиқувчан (яхши, юлиб олиш эмас ишлаб топишга) кишиларнинг пайдо бўлиши фикримга мисол. Улар кўпчилик ҳолларда Ғарбдаги кишиларга ўхшаб ҳайри-эҳсон қилиш ёки сўзларининг устидан чиқишга уринавермайдилар. Бундайлар қанча бўлиши мумкин? Бирдан кўпчилик бўлишса-я?.. Лекин иккинчидан, мамлакатда бир неча ўн йиллаб давлатдан ажратиб қўйилган православ черковларига эътибор ва уларни қўллаб-қувватлаш бежиз эмас. Бу ерда гап дин маданият ва инсоният тараққиётининг бир қисмилигида эмас. Янгиланаётган Совет жамияти менимча христиан этикасига зарурат сезмоқда.

— Сиз фақат овознигор, журналистикаси билан шуғулланасиз холосми!

— Йўқ. Рафиқам кино артисти. Биз кўп сафарларда бўламиз,турли муҳитларда ўзимизни синовдан ўтказамиз. Мисол учун бир миллионернинг хотини бизникида меҳмонда бўлди. Карен уни русча таомлар билан меҳмон қилди. Меҳмонга жуда ёқди. Биз Карен билан русча таомлар ҳақида китоб ёздик. Меҳмон бўлган аёлнинг эри миллионер уни чоп этаяпти ҳозир.

— Характерингиз қандай! Камчиликларингиз тўғрисида нима дейсиз!

— Бу ҳақда айтдим, чоғи. Аянч тақдирли ҳар қандай кимсаларга ёрдам беришга ҳаракат қиламан. Шундай туюладики, уларнинг менсиз яшашлари қийин. Камчиликларми? Кимда йўқ улар? Улар менда ҳам етарлича бор. Масалан, бирданига юзлаб ишга қўл урамал ва уларнинг ҳар бирини охиригача етказмоқчи бўламан.

— «Севооборот» нима ўзи!

— Бу эшиттириш кечқурунлари ошхоналарда, дўстона жамланадиган радиотингловчилар учун мўлжалланган... Биз ўзимиз ҳам Иттифоқда «овоз»ларни қандай эшитганимизни яхши эслаймиз. Очиқ ҳаво мавжида ошкора суҳбат.

Эшиттиришга таклиф этиладиган кишилар ҳар хил. Лекин қизиқувчан, қолипдан ташқари фикрлайдиганлар. «Севаоборот»ни олиб боришда Алексей Леонидов ва Леонид Владимировлар ёрдам беришади.

— Эшиттиришлар сценарийси билан бошлиқларингизни таништирасизми!

— Ҳеч қачон... Ҳатто студияга кимларни таклиф қилишни ҳам ҳеч ким билан келишмайман.

— Аммо сизни кимдир назорат қилар!

— Йўқ. Бошлиқлар эшиттиришни тинглаб, унинг сифатидан ранжисалар — бу бошқа гап. Қидириш, ўйлаш, таклиф қилиш керак.

— «Қайта қуриш»га ҳам тўғри келадими!

— Ҳа, Англияда раҳбарнинг даккисига ҳамиша тайёр туриш лозим. Ғашланиш ёки ғазабланиш (нўноқлар ўзларини шундай тутадилар) керак эмас, ҳали ишлатилмаган янги нарсалар бўлиши керак. Бу ишнинг янада яхшиланишига замин бўлади. Мен бу ерда фақат овознигор журналистикаси ҳақидагина гапираётганим йўқ. Бу ерда принципнинг ўзи муҳимроқ: қандайдир янгилик таклиф этишга доимо тайёр бўлишинг керак.

— Сизга «Севаоборот» ўтмишга айланиши мумкиндек туюлмайдими!

— Бўлиши мумкин, бўлиши мумкин... Битта нарсани биламан: фақат даволаниш вақти тугади. Қуриш вақти келяпти.

Шу йилнинг 9 июлида Сева Новгородцев 50 ёшга тўлди. Тасаввур қилиш қийин-а? Ўзимнинг ҳам ишонгим келмаяпти.

А. КУПРИЯНОВ суҳбатлашди.
(Ўз мухбиримиз).
ЛОНДОН.

Амнистия бекор қилинадими?

Ҳозир қамоқхоналарда қанча «ўлимга ҳукм қилинган»лар бор, улар авф этиладиларми, энг сўнгги амнистия қачон бўлган!
Л. НАСОНОВА.
Рязань.

Муштарийнинг бу саволига СССР Олий Шўро Секретариати гражданлик ва авф этиш масалалари бўйича бўлим мудири Г. Черемних жавоб беради:

— 1987 йилга қадар қамалганлар сони билан боғлиқ бўлган суд статистикаси тўлалигича сир сақланарди. Бугунги кунга келиб фақат иккита — озодликдан маҳрум этилганлар сони ва ўлимга ҳукм қилинганлар сонигина айтилмайди. Шунинг учун ҳам авф этиш орқали неча кишини ўлимга маҳкум этиш ҳақидаги ҳукм бекор қилинишини ҳозирча очиқ айтиш қийин.

Кейинги йилларда амнистия жуда эҳтиёткорлик билан амалга оширилмоқда. Ҳозир унга фақат ўсмирлар ва ҳомиладор аёллargина тушишмоқда. СССР Олий Шўросининг қарорига кўра 1989 йилда афғон жангчилар учун энг кейинги амнистиялардан бири амалга оширилган.

Кўплар кутган Ғалабанинг 45 йиллигига бағишланган амнистияни СССР Олий Шўроси амалга оширмади. Унга фақат уруш ветеранларигина тушишлари керак эди, озодликдан маҳрум этиш жойларида эса улар қолишмаган экан.

Бузиш—қуриш эмас

Кейинги 70 йил ичида қанча черков қурилди ва қанчаси бузилди!
И. БОТКИН,
Смоленск.

— Бу ҳақда маълумотга эга эмасмиз, — деб жавоб берди бизга дин бўйича ахборот гуруҳи кенгаши бошлиғи Ю. Дегтярев. Қанча ибодатхона бузилганлиги ҳақида маълумот ҳам йўқ. Гап шундаки, кўплаб черковлар уруш пайтида ва ундан кейинги йилларда қурилган. Кейинги йиллардаги рақамлар мавжуд. Мисол учун, 1988 йилда диний муассасалар қуриш тўғрисида 106 та қарор қабул қилинган. 1989 йилда эса 441 та, 1990 йилнинг дастлабки беш ойида 421 та қарор қабул қилинди.

«Диалог» кейинги беш йил ичида тўрт мингта ибодатхона ибодат қилиш учун сотиб олинган ва қайта жиҳозланганлигини аниқлади.

Паспорт неча пул туради?

Паспорт системасининг жорий қилиниши туфайли, бирор нарса эвазига савдогарчилик қилиш пойтахтда ўз ифодасини қандай топмоқда!
Н. К.
Владимир вилояти.

Қонунбузарликнинг бу тури кўпайган, деб жавоб бериш мумкин.

Уддабурон кишилар Москва Шўросининг бошқа шаҳардан келганларга нарса сотмаслик ҳақидаги тақиқидан фойдаланиб, пойтахтда пропискада бўлган ўз паспортларини прокатга бермоқдалар. Июнь ойида бундай паспортларнинг нархи «Московский» универмагида 3 сўмдан 10 сўмгача бўлган.

Қўполлик бўйича чемпионларми?

Бизнинг спортчиларимиз шарқ яккакураши бўйича қайси халқаро мусобақаларда қатнашганлар!
В. БЕЛОВА.
Южноуральск.

«Тўла состав» билан жаҳон саҳнасига чиқишга биринчи эришиш 1989 йилнинг июлида Братиславада ўтказилган Европа чемпионатида бўлган эди. Аммо кўплаб спортчиларимизнинг тайёргарлик даражаси паст бўлганлиги туфайли қўполлик қилганликлари учун четлатилганлар.

1989 йилнинг кузида Будапештда Жаҳон кубоги учун ўтказилган мусобақада САВЕ (Совет шарқ яккакураши ассосацияси) командаси энг муваффақиятсиз қатнашган.

Ҳозир эса бу соҳада кўплаб янги уюшмалар пайдо бўлаётган бўлса-да, уларни баҳолаш жуда қийин.

Интерполга ҳамма аъзо бўлаверадими?

СССР Ички ишлар вазирлиги қачон Интерполга аъзо бўлади! Бу ташкилотга аъзо бўлсак қанча пул тўлаймиз!
М. ВЛАДИМИРОВА.
Владивосток.

Кутишга тўғри келади... Лекин узоқ эмас. Халқаро полиция ташкилоти ижроия қўмитасининг сессиясида бизнинг Ички ишлар вазирлигимизнинг аризаси кўриб чиқилди. Бизнинг мухбирларимиз Интерполнинг штаб-квартираси билан телефон орқали боғландилар. Уларга СССР Ички ишлар вазирлигини қабул қилиш масаласи сентябрь-октябрь ойида Оттавада бўладиган Интерпол бош Ассамблеясига қўйилганлиги хабар қилинган.

Дарвоқе, Интерполнинг бош котиби Раймонд Кендолл яқинда СССРга қилган визитида бирор бир мамлакатни бу ташкилотга қабул қилишларини сўраганига рад жавоби берилмаганлигини таъкидлаган.

Ички ишлар вазирлиги тўлайдиган аъзолик бадалининг қанчалиги давлат сири бўлиб қолади.

«Кампир жоним...» Ж. ҚОЗОҚОВ суратлавҳаси.

«КОМСОМОЛЕЦ» ЧИҚАРИЛАДИ

28 июнь куни ТАСС СССР ташқи ишлар вазири Э. А. Шеварднадзе ҳамда Нидерландия ташқи ишлар вазири Х. Ван ден Брук ўртасидаги музокараларга доир хабар тарқатганди. Унда айтилишича, музокарадан сўнг СССР кемасозлик саноати вазирлигининг «Рубин» денгиз техникаси Марказий конструкторлик бюроси (ДТМ-КБ) ва катта чуқурликлардаги операциялар бўйича Нидерландия консерциуми «Комсомолец» сув ости кемасини кўтариш бўйича ишларнинг биринчи босқичини ўтказиш тўғрисида шартнома имзолашган.

Бу шартномада нималар кўзда тутилгани, бошқа кўплаб лойиҳалар ичидан нега айнан голландияликлар таклифи танлангани ҳақида, музокаралар иштирокчиси ҳамда совет томонидан лойиҳа раҳбари «Рубин» ДТ МКБ бош конструктори, академик Игорь Дмитрович Спасский ҳикоя қилади:

— 1,5 километр чуқурликда ётган минглаб тонна сувга тўлган атомаринани денгиз тубидан чиқариш албатта жуда мураккаб, анча қимматга тушадиган операциядир. Мамлакатимиздаги воситалар билан бу масалани ҳал қилиб бўлмайди. Бироқ мазкур муаммо илмий-техник доираларда катта қизиқиш ва баҳсларга сабаб бўлмоқда. Кўплаб таклифлар тушмоқда. Ўзига хос ғоялар, ҳаттоки кемани чиқариб олиш бўйича мутахассислик ечимлари мавжуд. Уларнинг бир қисмини ташкилотимизнинг илмий-техник кенгашида кўриб чиқишди.

— **Нега сизлар ўзимизнинг муҳандислар билан ҳамкорликдан кўра голландияликлар билан ишлашни афзал топдингиз?**

— Гап хоҳиш-истакларда эмас. Биринчидан аксарият лойиҳаларни бир камчилик бирлаштиради — уларни амалга ошириш учун бир неча йил керак. Иккинчидан, улар «Комсомолец»ни чиқаришни бу йўлдаги биринчи ва охирги тадбир деб билишади. Бироқ бундай иншоотни ясашга миллион сўмлаб маблағ кетади. Шунинг учун ундан кейинчалик ҳам фойдаланиш керакда...

— **Ишлаб чиқилган техника ва орттирилган тажрибани ҳисобга олиб келажакда кемаларни катта чуқурликлардан кўтариш бўйича махсус хизмат ташкил қилса бўлмайдими?**

— Голландиялик ҳамкасбларимиз ҳам шу ишнинг бошида худди шу масалани қўйишганди. Улар ҳозир бу соҳада жуда тараққий этган технологияга эгалар. Мазкур технология ўта мустаҳкам ва енгил «тварон» толаларидан келган канопга асосланган. Тола «Акзо» ва «Перто» фирмалари маҳсулотидир. Кема кўтариш бўйича таниқли фирма «Смит ТЭН» улардан қандай мақсадда фойдаланиш мумкинлигини фаҳмлаб, дарҳол сузувчи кранларни ишлатиш бўйича «Хеерема» ва «Густо Инжиниринг» муҳандислик — лойиҳалаштириш фирмаларини ишга солган. Консерцум бўлиб бирлашган мана шу фирмалар бизга ҳамкорлик қилишни таклиф қилишди. Биз анча вақт музокара олиб боргандан сўнг ниҳоят шартнома имзоладик.

— **Кўтариш лойиҳаси ҳақида батафсилроқ сўзлаб бера оласизми? Ҳозирги гапларингиздан тушунишимча у мустаҳкам арқон ва сузувчи кранлар ёрдамида амалга оширилади, шундайми?**

— Голландияликлар технологияси ташқи жиҳатдан жуда оддий. Шу билан бирга ўзига хос. Унда ўта мустаҳкам арқон, махсус кўтарув роли, бошқарув системаси, ҳар бир мурват, ҳар бир қисм шу қадар уйғунлашиб кетганки, оқибатда энг илғор технология вужудга келган. Бошланғич босқичда мақсадларимиз тўғрисидаги протоколда дунёда тенги йўқ, кема кўтариш бўйича ўзига хос ягона иншоот қуриш назарда тутилганди. Бироқ, кейинчалик лойиҳанинг икир-чикирлари билан танишиш жараёнида унинг баҳоси ва ясалиш муддати билан боғлиқ қийинчиликларга дуч келдик. Ҳозир шерикларимиз кемани кўтариш учун аввал қурилган кранрекордемендан фойдаланишни таклиф қилишаётир. Голландияликлар унга вертикал ушлаб турувчи қурилма ўрнатишмоқчи. Яна анча такомиллаштириш ишлари кўзда тутилмоқда. Ҳозирги ҳисоб-китобларга қараганда кўтариш бўйича бутун операция бир ҳафтага яқин вақтни олади...

— **Ҳамкорлик анча қимматга тушса керак?**

— Айтишим лозим, қайси лойиҳани олмайлик, барибир катта ҳаражат бўлиши тайин. Кўтариш билан боғлиқ техник муаммолардан ташқари яна [illegible] туғдиради, кема жуда ноқулай жойда ётибди. Табиий шароитни назарда тутаётирман. У ерларда ишлаш учун қулай об-ҳаво 1,5 узоғи билан 2 ой чўзилиши мумкин, холос. Энди қилинадиган ишларнинг аниқ баҳосига келсак, бу тижорат сиридир. Бироқ маълум қиламанки, бу баҳо бошқа фирмалар айтаётгандан анча паст.

— **Эндиги саволим балки сал ғалати туюлар, бироқ шундай гап-сўзлар ҳам юрибди: кемани кўтаришдан мақсад нима, у тўла ишдан чиқиб бўлган бўлса, таъмирлашни-ку гапирмай қўя қолай...**

— Тушунарли. Мақсадимиз биринчидан, денгизни радиоактив ифлосланишига йўл қўймаслик, аниқроғи кўнгилни тинч қилиш. Иккинчидан, кемани кўтариб, чўкиб кетиш сабабларини аниқ билишимиз мумкин. Бизга жуда муҳим. Булардан ташқари, ҳозирги операция кема кўтариш соҳасида халқаро ҳамкорликка йўл очиб, кемалар йўлини, денгизни экологик хавфли нарсалардан тозалаш имконини беради.

Такрорлаш бўлсаям айтай, «Комсомолец»ни кўтариш билан ҳамкорлигимиз тўхтаб қолмайди. СССР Вазирлар Кенгашининг мен вакили бўлган «Рубин» денгиз техникаси конструкторлик бюросига кема кўтариш соҳасида асосий роль юкланган. Шу сабаб «Комсомолец»ни кўтариш учун голландияликлар билан ҳамкорликда ясалаётган техниканинг бир қисми бизга тегишли бўлиб, мазкур соҳага қўшган ҳиссамиздир.

А. ЕМЕЛЬЯНЕНКОВ
суҳбатлашди.

ЖУНА ИЗДОШЛАРИ АНЖУМАНИ

МОСКВА. Жуна Давиташвили услуби асосида турли даврларда таълим олган 800 дан ортиқ киши бугун «Инсоннинг яширин имкониятлари ва анъанавий ҳамда муқобил тиббиёт вазифалари» деб аталган илмий-амалий конференцияга тўпланди. Улар юрак-қон-томир касалликлари ва иммунология муаммолари борасидаги тажрибаларини ўртоқлашадилар. Конференцияда қатнашаётган БМТ дипломатик академияси анъанавий ва муқобил тиббиёт халқаро уюшмасининг Бош котиби Антон Жаясурия (Шри-Ланка) Жунанинг амалий ва экспериментал тиббиёт ривожига қўшган ҳиссасига ҳурмат белгиси сифатида унга 120 мамлакатнинг олти ярим миллион шифокорини бирлаштириб турган мазкур ташкилотнинг фахрий медалини топширди.

(ТАСС).

Марғилонликлар жаҳон бозорида

Шаҳар саноат моллари савдо бошқармаси Марғилон корхоналарига хорижий бозорга чиқишга ҳамда халқ истеъмоли моллари тақчиллигини камайтиришга ёрдам берди.

Бошқарма ходимлари аввалига шаҳардаги аҳволни таҳлил қилдилар: саноат моллари етишмайди, айни вақтда бир қанча корхоналарда ишлаб чиқариш чиқиндилари, ўтмас моллар, пландан ташқари тайёрланган маҳсулот тўпланиб қолибди.

Шаҳар саноат моллари савдоси бошқармаси ҳузурида янгидан тузилган ташқи иқтисодий алоқалар шўъбасининг ходимлари Фарғона вилоят ижроия қўмитасининг савдо бошқармаси орқали «Совинторг»га мурожаат этдилар. У ерда хорижий шерикларни топишга ёрдам беришди. Ўзаро фойдали битимлар тузилди. Жаҳон бозоридан чиқиндилар ва талабга жавоб бермайдиган пиллалар, «беқасам»га, пахта, алюмин қозонлар ва бошқаларга харидорлар топилди.

Марғилонликларнинг шериклари орасида Хитой ва Покистон, Югославия, Чехословакия ва Жанубий Корея фирмалари бор. Саноат корхоналарида омборларни ўтмас моллар ва пландан ташқари чиқарилган маҳсулотлардан бўшатиш имконияти пайдо бўлди. Ўз маҳсулотини хорижга сотиб, чет элдан камёб моллар олаётган Марғилон шойи комбинати, «Атлас» аврли газламалар ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ёзёвон момиқ фабрикаси, чўян қуйиш заводи ва бошқа корхоналарнинг жамоалари уни сотишга муваффақ бўлдилар.

— Бу корхоналар биринчи ярим йилликда жаҳон бозорига бир миллион сўмлик чиқинди ва ўтмас молларни юборишди, — деб хабар қилди шаҳар саноат моллари савдоси бошқармасининг бошлиғи К. У. Азимов. — Марғилонликлар худди шунча пулга катта эҳтиёж сезилаётган молларни олдилар. Кийим-кечак ва трикотаж буюмлари, пойабзал, бошқа зарур нарсалар шулар жумласига киради. Савдо бошқармаси жамоаси ҳам наф кўрди. Товар обороти кўпайди. Савдо чегирмаси ҳисобига қирқ минг сўм соф фойда олдик.

Иккинчи ярим йилликда хорижий фирмалар билан товар алмашинувини анча кўпайтириш мўлжалланмоқда.

Қуролланаяпмизми?

Москвадаги «Рига» бозоридан хоҳлаган қуролни сотиб олиш мумкинлиги ростми! Ахир ғарбда ҳар бир одам оддий дўкончадан ҳам тўппонча сотиб оладику!

Г. ШУЛЬЯПКОВ.
Орёл.

Йўқ, ҳали бизнинг мамлакатимизда қуролни очиқ сотиш йўлга қўйилмаган. Лекин чайқов бозоридан ҳақиқатан ҳам ҳеч қандай муаммосиз улбул сотиб олса бўлади. Мисол учун, ханжар ёки кастет, нунчаки ёки фомка... Макаров тўппончаси сизга бир ярим-икки минг сўмга тушади. Калашников автомати (АК, АКМ) эса сал қимматроқ — уч-беш минг сўм. Нархлар албатта талаб ва эҳтиёжга қараб қўйилади. Талаб ҳам бор. Эҳтиёж ҳам.

Шу йилнинг беш ойи мобайнида ўтган йили жиноятчилардан қўлга киритилган барча қуролларнинг ярми ўғирлаб кетилган. РСФСРнинг ўзида 618 та ўт очиш қуроли ўғирланган.

Қурол ишлатиб икки мингдан ортиқ жиноят содир этилган.

Дарвоқе, Ғарбда қурол сотишга ихтисослаштирилган дўконлар тармоқлари ишлаб турибди. Айрим катта дўконларда ҳам шундай бўлимлар очилган. Совуқ қуроллар (пичоқ, найза, кўздан ёш оқизувчи газ баллонлари, қуввати минг вольтли сўйиллар)ни пул бўлса бемалол сотиб олинаверади. Фақат харидор 18 ёшдан ошган бўлса бас. Ўт очувчи қуролларни олиш эса бошқача. Ғарбда одамларга фақат тўппонча, милтиқ ва автомат олишларига рухсат берилган. Бунинг учун шахсини аниқловчи ҳужжат кўрсатилса бўлди. Ундан харидорнинг иш ва турар жойи, ёши ҳақидаги маълумотлар ёзиб олинади. Сўнгра харидор ўз харидини полициядан рўйхатдан ўтказади. Кейинчалик у қуролини ҳар йили қайта рўйхатдан ўтказиб туриши шарт.

Энди уларнинг нархи ҳақида. Францияда тиғи отилиб чиқадиган пичоқ 60 франк, газ баллони — 30—60 франк, «Магнум» тўппончаси — 500 франк, милтиқ — 2000 франк. Калашников системасидаги автомат қимматроқ — 5000 франк туради.

Французларнинг энг кам маоши эса ойига 4500 франк.

Зиёфатсиз ташриф қанақа?

Расмий, норасмий ва ишчи ташрифлари нимаси билан фарқ қилади!

И. АБРОСЬКИНА.

Ички ишлар вазирлиги протоколь бўлимидан бизга қуйидаги жавобни беришди:

Расмий ташриф қоидага кўра, ишчанлик вазиятидан ташқари ҳал хил протоколлар, майда-чуйдаларга тўла бўлади.

Ишчи ташрифи — фақат иш юзасидан. Барча протоколлар қисқа ахборотдан иборат бўлади. Мисол учун, тантанали қабул эмас, балки фақат зиёфат берилади.

Норасмий ташриф камдан-кам учрайди.

Божхонадан ўтгандан сўнг ҳам пенсиями?

Чет элга кетган совет пенсионерлари ё янги ҳукуматдан, ёки СССРдан пенсия олишлари мумкинми!

И. СЕРГЕЕВ.
Калуга.

Агар қариялар капиталистик мамлакатларга доимий яшаш учун СССРдан чиқиб кетсалар, улар пенсия олмайдилар. У ерда пенсия биринчидан у ёки бу жойда ишлаган йилларига, иккинчидан эса ойликдан ушлаб келинган солиқлар ҳисобидан тўланади.

Совет гражданларига пенсия тўлаш ҳеч бир капиталистик мамлакат билан келишилган эмас. Мабодо, бирор киши Совет Иттифоқини ташлаб кетмоқчи бўлса ва шу билан бирга пенсия олишни истаса уларга олтита социалистик мамлакатлардан бирини танлашни маслаҳат берамиз. Венгрия, Болгария, Руминия, Чехословакия, ГДР ва Монголия билан совет гражданларини пенсия билан таъминлаш ҳақида шартнома тузилган.

Одамлар ва тақдирлар

ҚОЧИШ

Оддий аскар Аразгелди Нуржановни олти йилгача бедарак йўқолган, деб ҳисоблаб келишди

Катта йўлдан анча ичкарида, олис туркман жамоа хўжалигида Татьяна Кирилловна исмли рус аёли яшайди. Уни бу ерга, хилват қишлоққа қандай қисмат олиб келиб ташлади экан? У менга ўз ҳаётидан узоқ ҳикоя қилди — бу ҳикояда қувонч ҳам, маҳзунлик ҳам бор эди. Бироқ ўғли Аразгелди бедарак йўқолганлиги тўғрисида шум хабар келгандан кейин бу ҳаётнинг қора саҳифалари бошланди.

1981 йил, март ойи. Афғонистондаги воқеалар еттита муҳр ортидаги сир бўлиб турган пайт. Ўшанда биз нималарни билардик? Чекланган қисм қўшинлари байналмилал бурчларини адо этгани жўнатилганини. Ва бунинг эвазига ота-оналар фарзандларининг жасади солинган, аммо очиш қатъиян тақиқланган зирҳли тобутларни олишарди. У ерда уруш бораётганини, лекин бу уруш Улуғ Ватан урушидан бўлакча эканини ҳис этар эдик, холос.

Аразгелди Нуржанов ҳам уруш ҳақида тасаввурга эга эмас эди. Жалолобод бўсағасида, алоқа ротасида хизмат қиларди. Жанг нималигини билмас, душманларни кўрмаган эди... Кунлардан бир кун шу яқин орада ҳамюрти хизмат қилаётганини эшитиб, бориб кўришни дилига тугиб қўйди; ахир ҳамюрт дегани туркман учун қариндошдек гап. Чамалаб кўрса, бориб, яна қайтишига бир тун етади. Ҳамроҳ ҳам топила қолди. Россия жанубидаги шаҳарларидан бирида туғилган, биз уни Василий деб атай қолайлик, хизматдоши унга йўлдошлик қилди.

Тим қоронғу бўлгани учун ҳам улар хотиржам эдилар. Йўлнинг ярмини ўтишганда, тун ярмидан оғиб қолганди,.. Бу бешовлон қаёқдан пайдо бўлишди? Қачон изларига тушиб улгуришди? Ҳар ёқдан ёпирилиб, қўлоёқларини боғлашди...

«...Сизнинг ўғлингиз ҳарбий интизомни бузган ҳолда 21 мартда ўз билгича қисмни тарк этиб, қайтиб келмади».

...Икки кун ўтгач асирларнинг олдига басавлат пуштун кириб келди. Таржимон орқали ўзини таништирди: «Устод Саяф, мужаҳиддинлар отряди командири». Кейинчалик улар яқиндан танишиб оладилар — аввал АҚШда, сўнгра эса Францияда яхшигина билим олган Саяф бўйсунмаганлар ўртасида маълум машҳур бўлиб, анчагина обрўга эга эди. У биринчи бор учрашганларида, улар кимлар, қаерда туғилишган, қисм қаерда жойлашган, сипоҳи ва аскарларнинг сони қанча, каби саволларга тутди. Гап орасида, улар Пешоварда турганларини, қочиш бефойда эканлигини уқтириб ҳам қўйди.

«...Биз сизларни чинакам мусулмон қиламиз, — қулоқларига қуйишар эди ҳар куни. — Сизлар форсча гапиришни ўрганасизлар, ислом қонунларини тушунадиган бўласизлар, Қуръонни чуқур эгаллайсизлар. Сизлар Оллоҳга сажда қиласизлар ва авваллари сизларни ўқитишган ҳамма нарсаларни унутасизлар».

Ислом уларнинг мужаҳиддинлар тарафига ўтишларини кўнгилли тарзда амалга оширади, деб уқтиришарди улар. Шундан кейин бутунлай ўзгарган «асирлар», уларнинг фикри бўйича, ўз ватанларига қайтиб боришлари мумкин. У ерда эса, ўз юртдошларига истиқболга эришишнинг йўли Покистон ва бошқа ислом давлатлари билан алоқа ўрнатишда, деб тарғиб қиладилар.

... Ингичка ва ўткир қичқириқ барчани эрталабки номозга чақиради. Эрталабки тўрт. Барибир туриш керак. Ерли аҳоли каби, оппоқ кийимлар кийиб олган икки шўравий аскар ўз жойномозини олиб, ибодатга ўтирадилар.

Ҳар бир кун шундай бошланади. Кейин чой ва кулча билан нонушта қилинади, сўнг эса ўқиш, Қуръоннинг ҳолдан тойдирувчи сураларини ёд олиш. Дарвоқе, Аразгелдига нисбатан бу нарсалар Василий учун мутлақ янгилик бўлса-да, у қобилиятли шогирд чиқиб қолди.

Ўқитувчи — мулла. Ҳар куни Қуръон ўқилади. Бунга бир ярим — икки соат вақт кетади. Кунига беш вақт номоз. Кейин яна хижжалаш, диний китобларни ўқиш, ўтганларни қайтариш... Дам олиш кунларисиз, таътилларсиз. Бутун уч йил мобайнида.

Ушбу уч йил Татьяна Кирилловна Нуржанова ўғлининг изини топиш умидида турли доирадаги не-не мансаб шоҳсупалари остонасини яламади, дейсиз. Бир неча марта Москвага борди. Уни Бош ҳарбий прокуратурада қабул қилишди. Ҳатто Д. Ф. Устинов қабулида бўлишга ҳам муваффақ бўлди. Ўғлининг исми на ҳалок бўлганлар, на ҳукм этилганлар рўйхатида йўқлигини айтиб, аёлни юпатишди. Модомики шундай экан, тирик, деб айтишди.

...Василий билан Аразгелдини қандайдир ҳарбий базага олиб ўтишди. Уларга баланд деворлар билан ўралган икки уй оралиғидаги кичик майдончада сайр этишга ижозат беришди.

Дунё эса ўз муаммолари билан яшамоқда эди. 1982 йил охирида Брежнев ўлганлигини хабар қилишди. Бўйсунмаганлар шўравийлар раҳбарининг вафоти шимолдаги қўшниларининг сиёсатида ўзгариш бўлишига умид туғдирди. Тез орада шўравий қўшинлар Афғонистонни ташлаб чиқиши ҳақида гап-сўзлар айланиб қолди.

Асирлар ҳам ўзгариш бўлишини кутишмоқда эди. Бандиликдан қутулиш насиб этса, албатта раҳм-шафқат қилишади, деб ўйлашарди. Ватанга қайтиш ҳақидаги ўй бир зум бўлсин, уларни тарк этмаганди. Бироқ...

— Ватанингизда сизларни қамоқхона кутмоқда, — дейишди уларга сайёр ғарб журналистлари. Ва бу ҳақиқат эди.

Асирларни яна бошқа жойга, бу сафар Бадр деб аталадиган аҳоли пункти яқинидаги ёзги лагерга ўтказишди. Палатка беришди. Гарчанд қўриқласалар-да, аммо энди улар нисбатан эркин эдилар: соқчилар билан овқатланишар, сайр қилишарди. Мулла таҳсилни давом эттирди. Намунали шогирд бўлганлари учун Саяф уларга шаҳарга чиқишга ижозат беришга ваъда қилди.

Тўртинчи йил ҳам ортда қолди. Энди уларни сиртдан қараб, ерли халқдан ажратиб олиш қийин эди; бошга чалма қўндирилган, оппоқ кийимлар... Василий соқол қўйиб юборди, қорайди. Аразгелди эса, форсчани деярли бузмай гапирадиган бўлди. Бироқ қочиш ҳақидаги ўйдан ҳамон қайтмаган эдилар, улар.

1985 йилда Иттифоқда яна раҳбар ўзгариши рўй берганини билишди. Горбачев номи тез-тез қулоққа чалина бошлади. Бу ўзгаришлар уларга нима келтиради?

Кунлардан бир кун умид ярқ этиб чақнади. Лагерда Ашир Полвон деган номаълум кимса пайдо бўлди. Кўрсатишган иззат-икромга қараганда, кичкина одам эмас эди. Аширнинг келиб чиқиши Туркманистондан бўлиб, у Аразгелдини ўзи билан олиб кетмоқчи эканлигини билдирди. Аммо Саяф, гарчанд унга каттагина пул ваъда қилишган бўлса-да, бу таклифни қатъиян рад этди.

Бўйсунмаганларнинг фикрича, асирлар жиддий ишларни ҳам қилишга етилган кун келганди. Чамаси, ватандошларига қарши жангларда қатнашиш улар орқага қайтадиган барча йўлларга тўсиқ қўйиши керак эди.

Дастлаб Василийни олиб кетишди. Тўрт ой Аразгелди бир ўзи яшади. Василий бошқача бўлиб — хомуш ва «ичимдагини топ» бўлиб қайтди. У билан бирга бўлганлар шўравий ўзини жангда муносиб томондан кўрсатганлигини гапиришарди. Василий на буни инкор этар, на тасдиқлар эди. Сукут сақларди. Икковлон ёлғиз қолишганда ҳам ҳеч нарса демасди.

Навбат Аразгелдига келганди.

...Тоғда бир ҳафта изғишди, кузатишди. Аммо Аразгелдини беxатар жойда сақлашди. Чамаси, бу беҳуда эмасди. Кутилмаганда уларга совет аскарлари ҳужум қилиб қолишди.

Яна бир неча марта тоғ сўқмоқлари бўйлаб юришга тўғри келди: жанговар ҳаракатларда қатнашаётганларга ўқ-дори, озиқ-овқат олиб боришди. Аразгелдини аллақандай ўзгача мақсад учун ушлаб турганга ўхшар эдилар. Қандай мақсад учун? Жавоби сир бўлиб қолди.

Бир куни у бошқалар билан яшайдиган уйга кириб, ҳеч кимни учратмади. Бундай ҳол камдан-кам юз берарди. Стол устидаги хатдан қўшнилари бир кеча-кундуз бу ерда бўлмасликларини ўқиди. У ёқ-бу ёққа қаради. Бутун лаш-лушлар жойида. Хонада истиқомат қилувчиларнинг ҳужжатлари ҳам шу ерда эди. Бундай қулай фурсат қайтарилмаслиги ҳам мумкин. Ниҳоят, Аразгелди бир қарорга келди.

Равалпиндига, сўнг Лоҳорга таксида етиб олди. Кейин поездга ўтириб, Қорачига. Эрон чегарасига ошиқди. Унинг назарида, қутилишнинг бирдан-бир йўли Эрон бўлиб туюларди. Яна поездга ўтириб чегара олди шаҳри — Кветтага йўл олди. Чегарадан ўтиб олиш учун Кветтадаги контрабандачилар билан келишиш мумкин, деб бир вақтлар эшитганди. Тўрт юз риал тўлаб, охири Эронга ҳам ўтиб олди. Теҳронга борди. Совет элчихонасини топди. Аммо унинг ичига кириш осон бўлмади. Бир неча кун дарвоза олдида айланиб юрди. Элчихона ходимаси рус аёлига эргашди, илтимос қилди:

— Мен совет ҳарбий асириман. Покистондан қочдим. Ёрдам беринг.

Аёл унга сўзсиз бошидан-оёқ разм солди, маҳаллий халқдан ажратолмагач, ўгирилиб, кўздан ғойиб бўлди.

Бироқ Оллоҳ сабр-тоқатлиларни қўллайди. Кўп йиллар мобайнида муқаддас оятларни ҳижжалаган Аразгелди буни яхши билади (Тангри қудрати олдида бош эгиш одатини у ҳануз ташлагани йўқ). Сабр-тоқат, яна уни асраб қолди. Элчихонани кузатиб, вақти-вақти билан чорраҳада юз берадиган тиқин чоғида элчихона Эрон миршаблари назаридан четда қолишини билиб олди. Пайт пойлаб, дарвозага рўбарў келди ва куч билан тақиллатди. Дарвоза очилди. Шоша-пиша ким ва қаердан эканлигини сўзлади. Бир неча дақиқалардан сўнг элчихона ҳарбий атташеси унинг ҳикоясини эшитмоқда эди.

...«Афғон» Аразгелди Нуржанов она тупроғига қадам босгунча яна узоқ бир йил ўтди. Уни Иттифоққа юборишга рухсат олиш учун Эрондаги Совет элчихонаси вакилларига бутун бир йил керак бўлди. Эрон қонунларига кўра (дарвоқе, бошқа кўпгина мамлакатларда ҳам шундай), чегара бузувчиси судга берилиши лозим.

Е. МЯТИЕВА.
Туркманистон ССЖ.

ТАЙЁРЛАГАНЛАР

Рўзноманинг бу сони «Ёш ленинчи» ва «Комсомольская правда» материаллари асосида тайёрланган. Тайёрлаганлар: «Комсомольская правда» рўзномасининг Ўзбекистон ССР бўйича ўз мухбири М. АЛИМОВ, «Ёш ленинчи» рўзномасининг ходимлари Т. НАЗАРОВ, Ф. РАҲИМОВ, З. РИХСИЕВ, Ҳ. АКБАРОВ, С. РУСТАМОВ, Рўзимбой ҲАСАН, Ф. ТУРНИЁЗОВлар.

Рўзноманинг бу сонига ахлоқ бўлими мудири И. УСМОНОВ, мухбирлар Т. ҲАЙИТОВ, З. ДАЛИЕВ, мусаҳҳиҳлар М. АБДУЛЛАЁВ, Ҳ. МАМАНОВА, У. ЖАМОЛОВА, С. СОЛАЕВАлар навбатчилик қилишди.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

Индекс: 64607.
Д. — 23194.
Р. — 04320.